

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση & Δημόσια Πολιτική»

Η παγίωση του κράτους Δικαίου στην Αλβανία και
την Σερβία: Συγκριτική Ανάλυση

Μαρία Κολοκύθα

Κόρινθος, Μάιος 2023

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International
Relations

Master Program in
«Governance and Public Policy»

The Consolidation of the Rule of Law in Albania and
Serbia: A Comparative Analysis

Maria Kolokytha

Corinth, April 2023

Η παγίωση του κράτους Δικαίου στην Αλβανία και την

Σερβία: Συγκριτική Ανάλυση

Σημαντικοί Όροι: Σερβία, Αλβανία, Κράτος Δικαίου

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αντικείμενο διερεύνησης αποτελεί η εξελεγκτική διαδικασία παγίωσης του κράτους δικαίου στην Σερβία και την Αλβανία. Η Αλβανία υπέβαλλε αίτημα προσχώρησης στους κόλπους της ΕΕ τον Απρίλιο του 2009 ενώ η Σερβία υπέβαλε το αίτημα τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Στην παρούσα εργασία αποτυπώνονται οι θεσμικές αδυναμίες των χωρών και διερευνάται η παγίωση του κράτους δικαίου που έχουν καταφέρει τα κράτη να εξασφαλίσουν ύστερα από μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης με απώτερο στόχο την ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συντελείται μια προσπάθεια ιστορικής ανασκόπησης ενώ παράλληλα διερευνάται η τωρινή κατάσταση της λειτουργικότητας του κράτους δικαίου και το μεταρρυθμιστικό πλαίσιο που έχει εμπεδωθεί. Προς την ίδια κατεύθυνση γίνεται μια προσπάθεια ανασκόπησης όλων εκείνων των πολιτικών που η εφαρμογή τους είχε ως σκοπό την βελτίωση του όρους διακυβέρνησης στο πλαίσιο του κράτους δικαίου υπό το πρίσμα της προ ενταξιακής διαδικασίας για την εισχώρηση των κρατών στους κόλπους του θεσμικού οικοδομήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

The Consolidation of the Rule of Law in Albania and Serbia: A Comparative Analysis

Keywords: Serbia, Albania, Rule of Law

Abstract

In this thesis, it is presented the subject of enlargement is the process of examining the consolidation of the rule of law in Serbia and Albania. Albania applied to join the EU in April 2009, while Serbia applied in December of the same year. In addition to this, we have made an attempt to examine the quality of the law that the states have managed to secure after years of reforms in the field of justice and media. It is an attempt to review the history of the rule of law and to examine the current state of its functioning and the reform framework that has been established. In the same vain, the review is conducted referring to those policies that have been implemented in order to improve the conditions of governance under the rule of law in the light of the pre-accession process for the entry of the states into the institutional structure of the European Union.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα,

Μαρία Κολοκύθα

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Νικόλαο Τζιφάκη για τις γνώσεις τις οποίες αποκόμισα σε όλη την διάρκεια των διαλέξεων η οποίες αποτέλεσαν ισχυρό επιστημονικό υπόβαθρο για την εκπόνηση της εν λόγω εργασίας. Τέλος θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για την πολύτιμη αρωγή και την άμεση ανταπόκριση του καθ' όλη την διάρκεια συγγραφής της εργασίας.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	2
Abstract	3
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1 Η περίπτωση της Αλβανίας	12
1.1. Γενική περιγραφή	12
1.2 Ιστορικό διαδικασίας ένταξης – καταγραφή προβλημάτων και αναβάθμιση Κράτους Δικαίου	14
1.2.1 Γενικές αρχές χωρών προς ένταξη	14
1.2.2 Η Αλβανία αιτείται ένταξη στην ΕΕ	15
1.2.3 Διεθνής Επιχείρηση Παρακολούθησης	18
1.2.4 Καθορισμός της πορείας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων	20
1.2.5 Συνεργασία μεταξύ των αποκεντρωμένων οργανισμών της ΕΕ και της Αλβανίας	21
1.2.6 Έναρξη διαπραγματεύσεων ένταξης – πρόοδος σε σχέση με το κράτος δικαίου	23
1.3 Λειτουργία ΜΜΕ	27
1.4 Συμπερασματικές σκέψεις	29
Κεφάλαιο 2 Η περίπτωση της Σερβίας	30
2.1 Εισαγωγή	30
2.2 Δικαιοσύνη: Αδυναμίες, Μεταρρυθμίσεις Αποτίμηση	32
2.3 Κράτος Δικαίου και ΜΜΕ	40
2.4 Συμπερασματικές σκέψεις	42
Συμπεράσματα	43
Βιβλιογραφικές Αναφορές	49

Εισαγωγή

Η ΕΕ έχει αναπτύξει μια ολοκληρωμένη πολιτική για την σταδιακή ενσωμάτωση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στους κόλπους της ΕΕ. Το 2003 το Συμβούλιο της Ε.Ε. πραγματοποίησε την Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια, η οποία υιοθέτησε το Θεματολόγιο της Θεσσαλονίκης (Thessaloniki Agenda).

Αυτή αποτέλεσε ορόσημο για τις σχέσεις της Ε.Ε. με τα Δυτικά Βαλκάνια και αναγνωρίστηκε η ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής και προσδιορίστηκαν οι τρόποι ενίσχυσής της (*Δυτικά Βαλκάνια - Περιφερειακή Πολιτική*, 2021). Στην εν λόγω Ατζέντα επιβεβαιώθηκε η στήριξη στην ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων όπως αυτή είχε ήδη εκφραστεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης τον Δεκέμβριο του 2002. Παράλληλα διατυπώθηκε «ότι το μέλλον των Δυτικών Βαλκανίων βρίσκεται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διακήρυξε την παροχή πλήρους υποστήριξης στις προσπάθειες των χωρών να εδραιώσουν την δημοκρατία, την σταθερότητα και να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη» (consilium, 2003, σ. 11).

Σε συνέχεια του παραπάνω η νέα στρατηγική που εκπόνησε η ΕΕ και αφορούσε τα Δυτικά Βαλκάνια το 2018 αλλά και η νέα Μεθοδολογία για την διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια υπογράμμισαν την στήριξη του ενωσιακού οικοδομήματος στην ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων (European Commission Communication, 2020). Στην Νέα Μεθοδολογία η βελτίωση της ποιότητας του κράτους δικαίου βρίσκεται σε πρωταρχική θέση στην ιεραρχία των μεταρρυθμίσεων που τα κράτη πρέπει να υιοθετήσουν προκειμένου να ανοίξουν τον δρόμο προς την ευρωπαϊκή τους πορεία. Η αρχή αυτή του κράτους δικαίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ενταξιακή διαδικασία και συνιστά ουσιαστική και απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου ένα κράτος να ενταχθεί στην Ένωση και να γίνει κοινωνός των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδιότητα του κράτους μέλους.

Η ευρωπαϊκή προοπτική αποτελεί τον μοχλό ανάπτυξης για την διενέργεια μεταρρυθμίσεων σε περιοχές με συστημικά προβλήματα διαφθοράς, οργανωμένου εγκλήματος και παθογενειών στο πεδίο του κράτους δικαίου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ως έναν από τους πρωταρχικούς λόγους ύπαρξής της να αποτελέσει μία περιοχή χωρίς εσωτερικά σύνορα που θα παρέχει ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη και σεβασμό των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην επικράτειά της. Για τους παραπάνω λόγους θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα που θα σέβονται το άσυλο και τα σύνορα μετανάστευσης, θα προωθούν την συνεργασία της αστυνομίας με τη δικαιοσύνη σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες και τα σχετικά πρωτόκολλα. Σε αυτή την προσπάθεια κάθε χώρα μέλος ή κάθε χώρα υπό ένταξη θα πρέπει να καταβάλει προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς, του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της διακίνησης προσώπων (humantrafficking) (EuropeanCouncil, 2014β).

Η Ένωση πρέπει να παρέχει καθολική προστασία στους πολίτες της, οπότε πρέπει να φροντίζει κάθε χώρα μέλος όλους τους παραπάνω τομείς καθώς μία αποτυχία σε έναν μπορεί να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στον άλλον. Στον τομέα της δικαιοσύνης σε όλη την Ένωση θα πρέπει να κυριαρχεί το αίσθημα του δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της διαφάνειας και αποτελεσματικότητας (EuropeanCouncil, 2014β).

Η θεμελίωση του κράτους δικαίου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εδραίωση των δημοκρατικών καθεστώτων και αποτελεί ένα από τα κύρια προαπαιτούμενα για την ένταξη μίας χώρας στην ΕΕ (Mazelliu&Mittlari, 2022).

Η παρούσα εργασία εστιάζει κυρίως στις προσπάθειες εκδημοκρατισμού και την παγίωση του κράτους δικαίου υπό το πρίσμα της επιδίωξής τους να ενταχθούν στην ΕΕ, σε δύο περιπτώσεις χωρών την Αλβανία και την Σερβία. Το χρονικό διάστημα στο οποίο εκτείνεται η εν λόγω εργασία είναι από μέχρι από το 2010 και σήμερα (Απρίλιος του 2023).

Τα ερευνητικά ερωτήματα όπου επικεντρώνεται η ανάλυσή της είναι:

- Ποια προβλήματα ταλανίζουν τα εν λόγω κράτη στο πεδίο του κράτους δικαίου;
- Ποιες μεταρρυθμίσεις υιοθέτησαν για την εύρυθμη λειτουργία του κράτους δικαίου;
- Ποια είναι η αποτίμηση των προσπαθειών που έχουν καταβάλει τα δυο κράτη, στον κλάδο του κράτους δικαίου, προκειμένου να εκπληρώσουν την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Η μεθοδολογία της μελέτης επικεντρώθηκε στη μελέτη της συναφούς ελληνικής αλλά και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας με την χρήση συγκριτικής ανάλυσης μεταξύ της Αλβανίας και της Σερβίας ,δύο χωρών όπου το βασικό κίνητρο τους για την υιοθέτηση εσωτερικών μεταρρυθμίσεων είναι η ευρωπαϊκή τους προοπτική. Επίσης, μελετήθηκαν οι σχετικές πηγές από τις ιστοσελίδες επιστημονικών φορέων και thinktanks που σχετίζονται άμεσα με το θέμα καθώς και από τις εκθέσεις της ΕΕ.Η αποσαφήνιση ορισμένων εννοιών κρίνεται αναγκαία για τους σκοπούς της ανάλυσης της παρούσας εργασίας.

Ως κράτος δικαίου νοείται το σύστημα όπου η δικαιοσύνη λειτουργεί με όρους διαφάνειας και με γνώμονα τους κανόνες του υφιστάμενου νομικού συστήματος .Κυριαρχεί η έννοια της λογοδοσίας, εξασφαλίζεται η ελευθερία πρόσβασης στις δικαστικές αποφάσεις και εφαρμόζεται αμεροληψία δικαστικών λειτουργών ενώ οι δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται διαθέτουν την απαιτούμενη νομιμοποίηση (Phillips, 2005, σσ. 309-330).

Στα πλαίσια της ΕΕ, το κράτος δικαίου αποτελεί των ακρογωνιαίο λίθο του ενωσιακού εγχειρήματος και είναι μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (eur-lex.europa.eu, 2012).Συνιστά επίσης ένα από τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης (θεσμική σταθερότητα,κράτοςδικαίου,προστασία των μειονοτήτων, ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατία)που προβλέπονται για την διαδικασία της ενσωμάτωσης. Αυτό το κριτήριο απαιτεί από ένα κράτος να είναι προσηλωμένο στη λειτουργία του κράτους δικαίου και να το εμπεδώσει, εντός του εσωτερικού, θεσμικού και πολιτικού της συστήματος.

Τέλος άλλη μία εννοιολογική οριοθέτηση για το κράτος δικαίου προσφέρει ο κανονισμός 2020/2092(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) που αναφέρει ότι το κράτος δικαίου περιλαμβάνει την αρχή της διάκρισης των εξουσιών την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.Το κράτος δικαίου είναι δομικό στοιχείο για την λειτουργική δημοκρατία και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων¹.

Το κράτος δικαίου αποτελεί «τη ραχοκοκαλιά της σύγχρονης συνταγματικής δημοκρατίας». Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση² ο σεβασμός στους κανόνες του κράτους δικαίου είναι απαραίτητος, όχι μόνο για τη ορθή λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και για την εύρυθμη λειτουργία των κρατικών οντοτήτων.

Το κράτος δικαίου διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο σχετικά την εφαρμογή των κανόνων που απορρέουν από το δικαστικό σύστημα, την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και την εμπέδωση ενός βιώσιμου και ισχυρού οικονομικά κράτος με επενδυτικές δυνατότητες. Στον πυρήνα του κράτους δικαίου βρίσκεται, η έννοια της δικαιοσύνης, η οποία θα πρέπει να ενεργεί υπό το πρίσμα της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας(secure.ipex.eu, 2019).

Η παρούσα εργασία αναλύεται σε δύο κεφάλαια. Στο πρώτο και το και το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας διατυπώνονται οι περιπτώσεις μελέτης της Αλβανίας και της Σερβία. Γίνεται μια προσπάθεια εξέτασης των ενεργειών που έχουν υιοθετήσει οι δυο χώρες κατά την τελευταία δεκαετία, με γνώμονα τις Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την σχετική βιβλιογραφία αλλά και την υφιστάμενη αρθρογραφία.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο, που αναλύεται η περίπτωση της Αλβανίας, γίνεται σε πρώτο επίπεδο μια μικρή ιστορική αναδρομή και κατόπιν παρουσιάζεται αναλυτικά η εφαρμογή του κράτους δικαίου της χώρας στον τομέα της δικαιοσύνης και των ΜΜΕ, οι μεταρρυθμιστικές απόπειρες που κάνει η Αλβανία ώστε να επιτύχει

¹Για μια πιο λεπτομέρη ανάλυση της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού, δείτε ενδεικτικά σε Gwiazda, 2002, Denti, 2014,και Dobre, 2008.

²Lawspot. (2020, January 24). Άρθρο 2 - Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Retrieved April 9, 2023, from <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/see/arthro-2-synthiki-gia-tin-eyropaiki-enosi>

την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και μία αποτίμηση αυτών των προσπαθειών.

Αντίστοιχα στο δεύτερο κεφάλαιο, που αφορά στη Σερβία, παρουσιάζονται κάποια ιστορικά στοιχεία και στην συνέχεια αναλύονται οι παθογένειες στον κλάδο της δικαιοσύνης και των ΜΜΕ υπό το πρίσμα του κράτους δικαίου. Μελετιούνται οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες της χώρας και γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησής τους.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την διατύπωση συμπερασματικών σκέψεων για τις δύο χώρες με βάση την ποιότητα του κράτους δικαίου σε αυτές και συντελείται μια προσπάθεια συγκριτικής ανάλυσης.

Κεφάλαιο 1Η περίπτωση της Αλβανίας

1.1. Γενική περιγραφή

Θεμέλιο του κράτους της Αλβανίας είναι ο νόμος και ανώτερος νόμος είναι το Σύνταγμα οι διατάξεις του οποίου έχουν άμεση εφαρμογή. Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και τα δικαιώματα και οι ελευθερίες τους είναι αδιαίρετα, απαραβίαστα, κάτι που αποτελεί πυρήνα του έννομου κράτους.

Οι δημόσιοι φορείς οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και να μοχθούν για την υπεράσπισή τους (European Council, 2016). Η Αλβανία θεωρείται αναπτυσσόμενη χώρα με ιδιαίτερα μεγάλο δημόσιο τομέα και με τον τομέα της μεταποίησης να ακολουθεί. Οι πολίτες είναι μέσου προς χαμηλού εισοδήματος. Έχει ήπιο μεσογειακό κλίμα και δεν έχει επίσημη θρησκεία, κάθε θρησκεία είναι σεβαστή (Rama, 2022).

Η Αλβανία πλέον είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών, του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) από το 2009 (Rama, 2022), του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organization – WTO), της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank), του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe), του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (Organization for Security and Co-Operation in Europe–OSCE / συμφωνία Ελσίνκι) και του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (OSCE, 1977; Organisation of Islamic Cooperation) (Europe Western Balkans, 2020; Rama, 2022).

Ο προσανατολισμός της χώρας έχει ευρωπαϊκό χαρακτήρα και αποσκοπεί στην ένταξη της χώρας στην ΕΕ όμως η Αλβανία έχει διπλωματικούς δεσμούς με την Τουρκία. Θεωρείται ότι έχει ισχυρό έρεισμα στην Αλβανία η Τουρκία γεγονός που αποδίδεται στην προσωποκρατία που κυριαρχεί στις δύο χώρες. Ισχυρός παράγοντας της Τουρκίας είναι ο Πρόεδρος της Ταγίπ Ερντογάν ο οποίος εφαρμόζει ένα υπερσυγκεντρωτικό μοντέλο διακυβέρνησης ενώ Πρωθυπουργός της Αλβανίας ο Έντι Ράμα ο οποίος δείχνει να έχει δική του ατζέντα πολιτικής που στηρίζεται στις διαπροσωπικές σχέσεις και πολλές φορές έρχεται σε σύγκρουση με τη θέληση υποτίθεται της χώρας να ενταχθεί στην ΕΕ (Bieber&Tzifakis, 2019).

Η κατάρρευση του ολοκληρωτικού κομμουνιστικού καθεστώτος αντί να φέρει μεταρρυθμίσεις στα πρότυπα ενός σύγχρονου κράτους δικαίου, θεμελίωσε ένα κράτος στα πρότυπα της οικογενειοκρατίας, δημιουργώντας μία μη ελεύθερη αγορά εργασίας, στηριγμένη σε έμφυλα στερεότυπα. Θεωρείται ακόμα ανεπαρκής η κοινωνική πολιτική ιδίως προς τα ευάλωτα άτομα: γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένους, άτομα με ειδικές ανάγκες, μειονοτικούς πληθυσμούς (Poni, 2022).

Με στόχο την ένταξη στην ΕΕ η χώρα το 2006 υιοθέτησε ένα φιλόδοξο σχέδιο αναμόρφωσης όλου του κράτους αλλά όπως τονίζει η Poni (2022) το μεγαλύτερο μέρος έχει μείνει στις εξαγγελίες καθώς δεν υπάρχουν τα μέσα, οι πόροι, οι παράγοντες, το ανθρώπινο δυναμικό για να επιτευχθεί η αναμόρφωση.

Η Αλβανία πριν την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος ήταν ναί μεν μία χώρα με κλειστά σύνορα αλλά ταυτόχρονα η φτωχότερη χώρα του κομμουνιστικού μπλοκ. Για να βρει λύσεις στο οικονομικό της πρόβλημα ήδη από τη δεκαετία του 1960 αποτέλεσε κέντρο διακίνησης παράνομων τσιγάρων με κατεύθυνση την Ιταλία και από εκεί με κατεύθυνση την αγορά της υπόλοιπης Ευρώπης και της Αφρικής. Το αλβανικό καθεστώς δημιούργησε ένα μπλοκ που προστάτευε το προϊόν και δημιούργησε στενούς δεσμούς με την Ιταλική Μαφία (Rama, 2022).

Η οικογενειοκρατία, η ανέχεια, οι αδύναμοι θεσμοί, η ελλιπής χρηματοδότηση, κάποιες ιστορικές καταβολές, η κοινωνική ανασφάλεια, στοιχεία έντονα στην Αλβανική κοινωνία, συνέβαλαν σημαντικά στην θεμελίωση του οργανωμένου εγκλήματος και το οργανωμένο έγκλημα είχε ως αποτέλεσμα την σταδιακή διαφθορά του κρατικού μηχανισμού. Άλλωστε ο μηχανισμός αυτός ήταν νεοσύστατος, έγινε με βιαστικό τρόπο και χωρίς ουσιαστικές βάσεις θεμελίωσης ενός σύγχρονου κράτους δικαίου.

Από την άλλη το οργανωμένο έγκλημα είχε ως αποτέλεσμα τη διαφθορά όχι μόνο των ανώτερων δομών του κράτους αλλά και οποιαδήποτε κανονιστική αρχή, όπως είναι τις φορολογικές υπηρεσίες, τις χρηματαγορές και την αγορά ακινήτων και άλλων ειδών, τους εφαρμοστικούς μηχανισμούς, χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια συστηματική διάβρωση αλλά ως αποτέλεσμα της επιβολής της διαφθοράς στον κεντρικό κρατικό μηχανισμό. Τα μέσα επιβολής της εξουσίας, η Αστυνομία και η

Δικαιοσύνη δηλαδή, διαφθάρθηκαν όχι μόνο λόγω πιέσεων, χρηματισμού, αδιαφορίας του ανώτερου κρατικού μηχανισμού αλλά και λόγω υποστελέχωσης, χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, αναξιοκρατίας (Leka&Ndoj, 2022).

Το επίπεδο της διαφθοράς στην Αλβανία ακόμα και αμέσως μετά την πτώση του «κλειστού» κομμουνιστικού καθεστώτος είχε λάβει το μέγεθος αστικού μύθου. Χαρακτηριστικά δυτική δημοσιογράφος το 1995 είχε αναφέρει: «...είναι αδύνατο να διακρίνεις αν η Αλβανία κολυμπάει στη διαφθορά ή το κουτσομπολιό...» (Leka&Ndoj, 2022, σ. 9).

Το 2020 η Αλβανία κατατασσόταν 104 στον κόσμο σε επίπεδο διαφθοράς ενώ υπολογιζόταν ότι το ¼ του πληθυσμού είχε χρειαστεί να δωροδοκήσει κάποιον μέσα στο 2019. Σύμφωνα με μελέτη που κατέγραφε τις απόψεις των πολιτών οι πιο διεφθαρμένες υπηρεσίες ήταν ο στρατός, η αστυνομία και η Υπηρεσία Πληροφοριών SHISH και ακολουθούσαν η δικαιοσύνη και οι δημόσιες υπηρεσίες για τον πολίτη.

Μέχρι και το 2022 υπήρχε η θεώρηση ότι η διαφθορά αποτελούσε σημαντικότερο πρόβλημα για τη χώρα ακόμα και από την ανεργία. Οι πολίτες μάλιστα ήταν δύσπιστοι ακόμα και μετά την σύσταση της ειδικής υπηρεσίας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK) που επιβλέπεται από την ΕΕ (Leka&Ndoj, 2022).

1.2 Ιστορικό διαδικασίας ένταξης – καταγραφή προβλημάτων και αναβάθμιση Κράτους Δικαίου

1.2.1 Γενικές αρχές χωρών προς ένταξη

Εξετάζοντας το ιστορικό της διαδικασίας ένταξης η βασική προϋπόθεση που έθεσε η ΕΕ για να εκκινήσει τις διαπραγματεύσεις ένταξης ήταν η μεταρρύθμιση του συστήματος δικαιοσύνης και η μετατροπή της Αλβανίας σε ένα κράτος δικαίου δυτικού τύπου (European Council, 2016).

1.2.2 Η Αλβανία αιτείται ένταξη στην ΕΕ

Στην συνάντηση κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ιουνίου 2003 που διεξήχθη στην Θεσσαλονίκη, στο κοινό ψήφισμα αναγνωρίστηκε η προοπτική ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, άρα και της Αλβανίας. Έξι χρόνια αργότερα η χώρα υπέβαλε επίσημο αίτημα ένταξης αλλά η ΕΕ ένα χρόνο μετά, για να εκκινήσει η διαδικασία διαπραγματεύσεων ζήτησε από την Αλβανία να παρουσιάσει σημαντική πρόοδο σε δώδεκα (12) σημεία τα οποία η Ένωση θεωρούσε σημαντικές προτεραιότητες (European Commission, 2023).

Τα βασικά σημεία στα οποία η ΕΕ θεωρούσε ότι υστερούσε η χώρα το 2010 ήταν:

Πίνακας 1 - Βασικές Προτεραιότητες στις οποίες η Αλβανία επιδεχόταν βελτιώσεις το 2010 για την ΕΕ

Βασικές Προτεραιότητες (Key Priorities)	Αναλυτικές Παρατηρήσεις
1. Ορθή λειτουργία του Κοινοβουλίου στη βάση ενός εποικοδομητικού και διαρκούς πολιτικού διαλόγου μεταξύ όλων των πολιτικών κομμάτων	<ul style="list-style-type: none">• Ο πολιτικός διάλογος είτε είναι ανύπαρκτος, είτε στις λίγες φορές που εφαρμόζεται περιλαμβάνει έντονες και αντιπαραγωγικές αντιπαραθέσεις.• Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες είναι ανεπαρκείς• Το Κοινοβούλιο δε λειτουργεί ως ανεξάρτητος θερμός• Το Κοινοβούλιο δεν ασκεί πραγματικό έλεγχο στην εκτελεστική εξουσία• Οι ομιλητές στο Κοινοβούλιο επί των νομοσχεδίων αναλώνονται σε άλλες τοποθετήσεις και όχι για το νομοθετικό έργο• Το Κοινοβούλιο έχει ανεπαρκείς υποδομές εξαιτίας πολιτικοποίησης του προσωπικού του αλλά και λόγω ανεπάρκειας
2. Ψήφιση νόμων με διευρυμένη κοινοβουλευτική πλειοψηφία	<ul style="list-style-type: none">• Απουσία ψήφισης νόμων με διευρυμένη αποδοχή των κομμάτων
3. Θέσπιση Συνηγόρου του Πολίτη (Διαμεσολαβητή) και Διορισμός Δικαστών Ανωτάτου Δικαστηρίου και Συνταγματικού Δικαστηρίου	<ul style="list-style-type: none">• Ο θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη (Διαμεσολαβητή) ήταν στην ουσία ανενεργός καθώς αναμενότουσαν εκλογές ή διορισμός συνηγόρου και διαμεσολαβητών• Οι Ανώτατοι και οι Συνταγματικοί Δικαστές ήταν πολιτικοποιημένοι άρα δεν εξασφαλιζόταν η ανεξαρτησία τους
4. Αναμόρφωση της εκλογικής νομοθεσίας σύμφωνα με το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR) της Οργάνωσης για την Ασφάλεια και την Συνεργασία για την Ευρώπη (OSCE)	Το 2010 πραγματοποιήθηκαν δημοτικές και περιφερειακές εκλογές αλλά η αναμόρφωση του εκλογικού συστήματος «μπλοκαρίστηκε» από τα κόμματα και η διαδικασία αναβλήθηκε

Βασικές Προτεραιότητες (Key Priorities)	Αναλυτικές Παρατηρήσεις
5. Το σύστημα διεξαγωγής των εκλογικών διαδικασιών να ακολουθεί τα ευρωπαϊκά πρότυπα	<ul style="list-style-type: none"> • Οι εκλογές του 2009 σε γενικές γραμμές ακολούθησαν τα ευρωπαϊκά πρότυπα • Διαπιστώθηκαν αδυναμίες κυρίως αδιαφάνεια ως προς την καταμέτρηση των ψήφων
6. Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης	<ul style="list-style-type: none"> • Χρειαζόταν αναβάθμιση της νομοθεσίας για τις δημόσιες υπηρεσίες • Υπήρχαν σοβαρές ανησυχίες για την μη εφαρμογή των νόμων • Οι δημόσιες υπηρεσίες ήταν πολιτικοποιημένες, οι διορισμοί δεν ήταν διαφανείς και το προσωπικό εναλλασσόταν ανάλογα με τους πολιτικούς συσχετισμούς
7. Κανόνες δικαίου	Έλλειψη κουλτούρας δικαστικής ανεξαρτησίας Διεφθαρμένο αναποτελεσματικό δικαστικό σύστημα, που δε λογοδοτεί πουθενά Αποσπασματικές κινήσεις βελτίωσης της κατάστασης, έλλειψη στρατηγικής
8. Καταπολέμηση της διαφθοράς	<ul style="list-style-type: none"> • Δεν είχε θεσπιστεί νομικό πλαίσιο που να είναι σύμφωνο με το ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ενάντια στη Διαφθορά (Group of States against Corruption – GRECO) • Διαπιστώθηκε απεριόριστη ασυλία δημόσιων υπαλλήλων • Το σχέδιο καταπολέμησης της διαφθοράς που είχε κατατεθεί δεν είχε επαρκή τεκμηρίωση για την αποτελεσματικότητά του. • Δεν υπήρχε μητρώο καταγραφής περιπτώσεων διαφθοράς ώστε να υπάρχει ιστορική βάση • Η διαφθορά ήταν εμφανής και διαδεδομένη σε όλη τη δημόσια διοίκηση, στο κράτος και στον ιδιωτικό τομέα και αποτελούσε το σοβαρότερο πρόβλημα
9. Καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος	<ul style="list-style-type: none"> • Είχαν γίνει θετικά βήματα αναμόρφωσης των μονάδων καταστολής και τους δόθηκαν επαρκή μέσα • Δεν είχε δοθεί έμφαση στην πρόληψη αλλά στην καταστολή και δεν υπήρχε κάποιο τεκμηριωμένο αρχείο καταδικαστικών αποφάσεων • Παρόλα αυτά το οργανωμένο έγκλημα ακόμα ήταν ισχυρό

Πηγή δεδομένων: European Commission & consilium.europa.eu

Στις 1^ο Οκτωβρίου του 2012 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την Αλβανία ως υποψήφια χώρα προς ένταξη στην ΕΕ, με την προϋπόθεση να λάβει μία σειρά από μέτρα αναμόρφωσης της δημόσιας διοίκησης και δικαιοσύνης, όπως και των κανόνων και των διαδικασιών του Κοινοβουλίου (European Council, 2023; Kaeding & Milenković, 2023).

Δύο χρόνια αργότερα στις 27 Ιουνίου του 2014 στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αναγνωρίστηκε η συνεχής προσπάθεια της Αλβανίας για μεταρρυθμίσεις και της δόθηκε ο τίτλος της υποψήφιας προς ένταξη χώρας (European Council, 2014a; European Council, 2023). Και πάλι όμως στα συμπεράσματα εκφραζόταν η ανάγκη για την κατάστρωση, τήρηση και εφαρμογή ενός σχεδίου αντιμετώπισης της διαφθοράς, την ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των δυνάμεων επιβολής του νόμου, τη δημιουργία αρχείου ερευνών, διώξεων, καταδικαστικών αποφάσεων σε περιπτώσεις διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος. Ειδική μνεία γινόταν στην παράνομη μετανάστευση, την πλαστογραφία, το ξέπλυμα χρήματος, την καλλιέργεια ναρκωτικών και την διακίνηση ανθρώπων.

Το Συμβούλιο δεν ήταν ευχαριστημένο ακόμη από το επίπεδο ανεξαρτησίας, διαφάνειας και λογοδοσίας της δικαιοσύνης. Τέλος θεωρούσε ότι η Αλβανία ήταν χώρα πύλη εισόδου μεταναστών στην ΕΕ για τους οποίους δεν υπήρχε χαρτογράφηση και κανονισμοί για την παραχώρηση visa, κάτι για το οποίο έπρεπε να λάβει άμεσα μέτρα (European Council, 2014a). Αναγνωριζόταν πάντως ότι η καλή διάθεση συνεργασίας και επικοινωνίας στην πορεία ένταξης στην ΕΕ (European Council, 2014a).

Εστιάζοντας στη Δικαιοσύνη η Μπουσδέκη (2017) σημειώνει ότι η χώρα παρουσίαζε σημαντικά προβλήματα και στις υλικοτεχνικές υποδομές τόσο από πλευράς ποσότητας (λιγοστά δικαστήρια) όσο και από θέμα ποιότητας (παλαιά κτίρια με απαρχαιωμένες υποδομές). Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η διεξαγωγή δικαστηρίων χωρίς κοινό ή ΜΜΕ επηρεάζοντας τη διαφάνεια της διαδικασίας. Σημαντικές παράμετροι που εμπόδιζαν την επιβολή του κράτους δικαίου ήταν η υπερβολική καθυστέρηση στην έκδοση αποφάσεων, η μη τήρησή τους, η αδυναμία προστασίας των μαρτύρων σε περίπτωση καταγγελίας αλλά και η αδιαφορία των πολιτών.

Προβληματικό επίσης ήταν και το επίπεδο κατάρτισης των δικαστών, εισαγγελέων, δικαστικών λειτουργών, διοικητικών υπαλλήλων, δικηγόρων και νομικών συμβούλων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ότι υπήρχαν δικαστές με εξάμηνη φοίτηση. Το δικαστικό σύστημα δε φρόντιζε και για τη βίου μάθηση των λειτουργών

του. Τα επιμορφωτικά προγράμματα γύρω από νομικά θέματα ήταν λιγοστά, μη υποχρεωτικά και μη προσβάσιμα από όλους.

1.2.3 Διεθνής Επιχείρηση Παρακολούθησης

Το 2016 η Αλβανία υιοθέτησε ένα πακέτο μέτρων με στόχο την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δικαστική εξουσία. Προβλέφθηκαν ειδικές διατάξεις για την επαναξιολόγηση των ήδη υπηρετούντων δικαστών, εισαγγελέων, νομικών συμβούλων, δικαστικών επιμελητών, κλητήρων του δημοσίου, με βάση τα προσόντα, την ακεραιότητα, την επαγγελματική σταδιοδρομία και την ηθική τους (European Union External Action, 2017).

Στο Άρθρο Β του παραρτήματος του Συντάγματος της Αλβανίας που κατατέθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2016 προβλέφθηκε η θέσπιση της Διεθνούς Επιχείρησης Παρακολούθησης ενός οργανισμού που θα παρακολουθεί και θα επιβλέπει τη διαδικασία αξιολόγησης περιλαμβάνοντας εταίρους τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από το NATO (European Council, 2016). Τον κύριο ρόλο πάντως θα διαδραμάτιζε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Το διοικητικό συμβούλιο του οργανισμού περιλαμβάνει:

1. Από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: τον Πρόεδρο της Επιτροπής και τρεις (3) εκπροσώπους:
 - Προϊστάμενο Γενικής Διεύθυνσης Διαπραγματεύσεων Γειτονίας και Διεύρυνσης (Directorate General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations-DG NEAR) με έδρα τα Τίρανα.
 - Επικεφαλής τμήματος επιχειρήσεων κράτους δικαίου (Head of the Rule of Law Section in the Operation Section at the EU Delegation) με έδρα τα Τίρανα και
 - Επικεφαλής της μονάδας, Διοργανικές και Διεθνείς Σχέσεις της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Καταναλωτών (Head of Unit, Interinstitutional and International relations, Directorate General for Justice and Consumers - DGJUST)

2. Από την Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) δύο (2) εκπροσώπους:

- Τον Αναπληρωτή Αρχηγό Αποστολής στην Πρεσβεία των ΗΠΑ με έδρα τα Τίρανα ως εκπρόσωπος του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ και
- Ένα μέλος του Γραφείου Ανάπτυξης, Συνδρομής και Κατάρτισης Εισαγγελικών Υπηρεσιών στο Εξωτερικό (Overseas Prosecutorial Development Assistance and Training Office) με έδρα τα Τίρανα ως εκπρόσωπος του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ.

3. Πρόσθετοι εκπρόσωποι τόσο από την αντιπροσωπεία της ΕΕ όσο και από την Πρεσβεία των ΗΠΑ μπορούν να συμμετάσχουν στις συζητήσεις του IMO.

Ολοκληρώθηκε η ανάπτυξη της ομάδας εργασίας του IMO στα Τίρανα στο τέλος του 2017 και εκκίνησαν εργασίες (IMO, 2022). Ο λόγος που ο IMO αναπτύχθηκε στην Αλβανία ήταν για την επίβλεψη της αναμόρφωσης του συστήματος δικαιοσύνης. Ως μέρος της αναμόρφωσης ειδικές δράσεις προβλέφθηκαν για την επαναξιολόγηση των τότε υπηρετούντων δικαστών, εισαγγελέων και νομικών αντιπροσώπων με βάση την ακεραιότητα και την ηθική όπως και με βάση τις επαγγελματικές τους ικανότητες και την ανταγωνιστικότητά τους.

Η συμμετοχή της διεθνούς κοινότητας σε αυτή την προσπάθεια προβλεπόταν από το Σύνταγμα της Αλβανίας και θεωρούνταν κρίσιμη παράμετρος για την αξιοπιστία του αλβανικού νομοθετικού συστήματος (IMO, 2017).

Για τους παραπάνω λόγους συστάθηκαν:

- Η Ανεξάρτητη Επιτροπή Αξιολόγησης Προσόντων (Independent Qualification Commission - IQC) αποτελούμενη από δώδεκα (12) μέλη και η οποία θα φέρει εις πέρας τη διαδικασία αξιολόγησης
- Ένα Ειδικό Τμήμα Εφέσεων και Προσφυγών (One Special Appeal Chamber - SAC) αποτελούμενο από 7 δικαστές που θα λειτουργήσει ως αποδέκτης

ενστάσεων των αποφάσεων που θα έπαιρνε η Ανεξάρτητη Επιτροπή Αξιολόγησης Προσόντων (IQC)

- Τμήμα επιθεώρησης αποτελούμενο από δύο επιτρόπους του Δημοσίου

Στον IMO ανατέθηκε η παρακολούθηση της διαδικασίας ελέγχου, από τη σύσταση των οργάνων ελέγχου έως την ολοκλήρωση της όλης διαδικασίας επαναξιολόγησης. Μπορούν να διακριθούν δύο φάσεις στην ανάμειξη του IMO στη διαδικασία ένταξης:

1. Την σύσταση της ομάδας ελέγχου που αναφέρθηκε παραπάνω
2. Μετά την σύσταση της ομάδας ελέγχου προχωρά στην αποστολή διεθνών παρατηρητών για την παρακολούθηση της διαδικασίας μέχρι να ολοκληρωθεί η αξιολόγηση των προσόντων όλων των μελών του δικαστικού σώματος της Αλβανίας(IMO, 2017;2022)

Η διαδικασία μέχρι την συγγραφή της παρούσης εργασίας δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη και δεν υπάρχει πρόβλεψη χρονική για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης. Μέχρι το 2021 ο IMO είχε κάνει δεκαοκτώ (18) συστάσεις για προσφυγή έναντι αποφάσεων διορισμού και δημοσίευσε αντίθετη άποψη σε δύο (2) περιπτώσεις (IMO, 2022).

Τον Απρίλιο του 2023 ο IMO εξέφρασε ανησυχίες για το ότι το Ανώτατο Εισαγγελικό Συμβούλιο (High Prosecutorial Council) εξέταζε ένα σχέδιο απόφασης επαναφοράς του Besnik Cani στη θέση του εισαγγελέα. Κάτι τέτοιο θα προκαλέσει ανησυχία και θα έρθει σε αντίθεση με την τελική απόφαση του Ειδικού Τμήματος Προσφυγών που τον απέλυε. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απέρριψε ρητά αίτημα του Besnik Cani για επαναφορά του στην ενεργό υπηρεσία και αποδέχτηκε πλήρως την αιτιολόγηση της αποπομπής του. Για τον IMO θεωρείται λήξαν (IMO, 2022).

1.2.4 Καθορισμός της πορείας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων

Στις 26 Ιουνίου 2018 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λαμβάνοντας υπόψη του την εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη διεύρυνση της ΕΕ και τις αναφορές για το Μαυροβούνιο, την Σερβία, την Τουρκία, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (τότε), την Αλβανία, τη Βοσνία Ερζεγοβίνη και το Κόσσοβο, όπως και την υιοθέτηση μίας νέας μεθοδολογίας ένταξης, καθόρισε τη διαδικασία ένταξης των παραπάνω χωρών. Το Συμβούλιο αναγνώριζε την σταθερή πρόοδο που σημειωνόταν να μεταρρυθμιστεί η δημόσια διοίκηση, η δικαιοσύνη, η καταπολέμηση της διαφθοράς, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο σεβασμός των μειονοτήτων και των περιουσιών τους (Kaeding & Milenković, 2023).

Το Συμβούλιο θεωρούσε ότι οι μεταρρυθμίσεις στη δικαιοσύνη άρχισαν να αποδίδουν καρπούς και ήταν αρμονική η συνεργασία με το International Monitoring Operation (IMO). Η συνεργασία αυτή άρχισε να αποδίδει καρπούς και η ΕΕ τόνιζε ότι θα έπρεπε να ενταθεί στη βάση του χιτισίματος ενός ανεξάρτητου, υπεύθυνου, επαγγελματικού και αποτελεσματικού συστήματος δικαιοσύνης, απαραίτητου για την επιτυχή ένταξη της χώρας στην ΕΕ (European Parliament, 2020).

1.2.5 Συνεργασία μεταξύ των αποκεντρωμένων οργανισμών της ΕΕ και της Αλβανίας

Οι αποκεντρωμένοι οργανισμοί της ΕΕ διαδραματίζουν σημαντικό θεσμικό ρόλο σε τέτοιο βαθμό που θεωρείται ότι έχουν διαμορφώσει τη φύση της Ευρώπης τα τελευταία χρόνια. Η εμβέλεια της ΕΕ στηρίζεται στην αλληλεπίδραση των αποκεντρωμένων οργανισμών της με άλλους διεθνείς οργανισμούς και χώρες εκτός της Ένωσης. Άλλωστε σημαντικό συστατικό επιτυχίας της ΕΕ θεωρείται πως είναι η ενσωμάτωση της διαφορετικότητας και η αλληλεπίδραση με πολύ διαφορετικούς οργανισμούς, χωρίς όμως να τίθεται σε κίνδυνο ο καταστατικός της χάρτης και ο πυρήνας των αξιών της (Kaeding & Milenković, 2023).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων που είναι υποψήφιες προς ένταξη έχουν συμφωνήσει να υιοθετήσουν τα ευρωπαϊκά πρότυπα ασφάλειας πτήσεων υπογράφοντας εργασίες με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό

Ασφάλειας Πτήσεων (European Aviation Safety Agency - EASA), έχουν υπογράψει συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (European Environment Agency - EEA) (Kaeding & Milenković, 2023).

Η EUROPOL έχει συνάψει σύμφωνο συνεργασίας με τη Βόρεια Μακεδονία, την Αλβανία, την Σερβία και το Μαυροβούνιο με την μορφή συγκέντρωσης και αξιολόγησης αναφορών, στρατηγικών αναλύσεων, διαμοιρασμού πληροφοριών σε σχέση με την πρόληψη εγκλημάτων, καθώς και για συνεργασία στον επιχειρησιακό τομέα. Τέλος η Αλβανία ήταν η 1^η χώρα των Δυτικών Βαλκανίων ΕΕ στην οποία αναπτύχθηκε η FRONTEX το 2019 σε μία κοινή προσπάθεια διαφύλαξης των συνόρων της ΕΕ (Gkliati, & Kilpatrick, 2021). Ακολουθεί πίνακας στον οποίο αποτυπώνονται οι τύποι συνεργασίας αποκεντρωμένων οργανισμών της ΕΕ με την Αλβανία:

Πίνακας 2 - Τύποι συνεργασίας μεταξύ των αποκεντρωμένων οργανισμών της ΕΕ και της Αλβανίας

EU αποκεντρωμένη υπηρεσία	Διμερείς εργασίες	Διμερής συμφωνία συνεργασίας	Ad hoc εργασίες
ACER Agency for the Cooperation of Energy Regulators		☒	
BEREC Agency for Support for BEREC			
CdT Translation Centre for the Bodies of the European Union			
Cedefop European Centre for the Development of Vocational Training			
CEPOL European Union Agency for Law Enforcement Training	☒		
CPVO Community Plant Variety Office			
EASA European Union Aviation Safety Agency		☒	
EASO European Asylum Support Office			☒
EBA European Banking Authority		☒	
ECDC European Centre for Disease Prevention and Control	☒		
ECHA European Chemicals Agency			☒
EEA European Environment Agency		☒	
EFCA European Fisheries Control Agency			
EFSA European Food Safety Authority			☒
EIGE European Institute for Gender Equality			☒
EIOPA European Insurance and Occupational Pensions Authority			
ELA European Labour Authority			☒
EMA European Medicines Agency			☒
EMCDDA European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction	☒		

EU αποκεντρωμένη υπηρεσία	Διμερείς εργασίες	Διμερής συμφωνία συνεργασίας	Ad hoc εργασίες
EMSA European Maritime Safety Agency			☒
ENISA European Union Agency for Cybersecurity			
ERA European Union Agency for Railways			☒
ESMA The European Securities and Markets Authority			
ETF European Training Foundation			☒
eu-LISA European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice			
EU-OSHA European Agency for Safety and Health at Work			☒
EUIPO European Union Intellectual Property Office			
Eurofound European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions			☒
Eurojust European Union Agency for Criminal Justice Cooperation	☒		
Europol European Police Office		☒	
FRA European Union Agency for Fundamental Rights			
Frontex European Border and Coast Guard Agency	☒		
GSA European GNSS Agency			☒
SRB Single Resolution Board	☒		

(Kaeding&Milenković, 2023)

Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι παραπάνω συμφωνίες συνεργασίας έχουν δεχθεί κριτική για τις παραμέτρους και τον τρόπο εφαρμογής τους, όπως είναι για παράδειγμα η συμφωνία της Αλβανίας με την FRONTEX στην οποία δεν προβλέπονται κυρώσεις αν παρατηρούνται παραβιάσεις των ατομικών δικαιωμάτων των προσφύγων και μεταναστών. Στην συμφωνία αυτή στηρίχθηκαν, όπως λένε ερευνητές, για βίαιους επαναπατρισμούς προσφύγων το 2019 και δεν προβλέπεται κάποια διαδικασία αξιολόγησης του έργου της (Gkliati, & Kilpatrick, 2021).

1.2.6 Έναρξη διαπραγματεύσεων ένταξης – πρόοδος σε σχέση με το κράτος δικαίου

Τον Μάιο του 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την έναρξη των διαπραγματεύσεων ένταξης με την Αλβανία. Τον Φεβρουάριο του 2020 παρουσιάστηκε αναθεωρημένη μεθοδολογία για την αξιολόγηση της πορείας των χωρών προς ένταξη με ισχυρά πολιτικά κίνητρα, μεγαλύτερη αξιοπιστία και δυναμικό

τρόπο. Τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς παρουσιάστηκε το προσχέδιο πλαίσιο ένταξης (EuropeanCommission, 2023).

Η διαδικασία ένταξης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ καθυστέρησε χαρακτηριστικά από το ξέσπασμα της πανδημίας του κορωνοϊού. Η πανδημία είχε τρομακτικές επιπτώσεις και στην οικονομία των χωρών αυτών. Χαρακτηριστικά το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Αλβανίας μειώθηκε κατά 10% έχοντας πολύ μεγαλύτερη επίπτωση από την οικονομική κρίση του 2008 (Bieberetal, 2020).

Τον Οκτώβριο του 2022 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε αναλυτική αναφορά της προόδου πιθανής ένταξης της Αλβανίας στην ΕΕ. Αφού αναγνωριζόταν η προσπάθεια της χώρας να ανταπεξέλθει στους όρους και τις μεταρρυθμίσεις, σε ένα προβληματικό περιβάλλον λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού και της ενεργειακής κρίσης που προκλήθηκε από τον πόλεμο στην Ουκρανία, γινόταν ειδική μνεία στην εναρμόνιση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας με αυτήν της ΕΕ γύρω από το θέμα αυτό.

Η Αλβανία πέρασε μία πολιτική αναταραχή κατά την εκλογή του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας το 2021. Αμέσως έγιναν προσπάθειες εναρμόνισης της νομοθεσίας της χώρας με το κοινοτικό δίκαιο περνώντας εννέα (9) νέους νόμους που βοηθούν στην πορεία της χώρας προς την ΕΕ. Η κυβέρνηση έδειχνε σταθερό προσανατολισμό προς την Ευρώπη αλλά δε φαινόταν να έχει πείσει όλα τα πολιτικά κόμματα και τα κοινωνικά στρώματα προς αυτό τον στόχο (European Commission, 2022).

Παράλληλα ιδρύθηκαν διάφορες κυβερνητικές υπηρεσίες που υπάγονται στο γραφείο του Πρωθυπουργού που δεν φαίνεται να έχουν κάποιο καθορισμένο πλαίσιο λειτουργίας και αναφοράς και θέτουν εν αμφιβόλω την αξιοπιστία της δημόσιας διοίκησης. Το κράτος παρέμενε υπερσυγκεντρωτικό, δεν αναγνωριζόταν κάποια προσπάθεια αποκέντρωσης, και παρά τις χρηματοδοτήσεις δε δόθηκε έμφαση στη στην αξιοποίηση της συμβολής της Κοινωνίας των Πολιτών (European Commission, 2022).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ήταν ευχαριστημένη από τα αποτελέσματα της μεταρρύθμισης της Δημόσιας Διοίκησης. Τα αρμόδια υπουργεία παρουσίαζαν

μειωμένη ικανότητα να εφαρμόζουν μεταρρυθμίσεις ή φέρουν θέματα προς δημόσια διαβούλευση. Έχουν εκκινήσει προετοιμασίες για μισθολογική μεταρρύθμιση του δημοσίου και αυτοματοποιημένο σύστημα μισθοδοσίας αλλά δεν έχουν ολοκληρωθεί. Δεν είναι ακόμα έτοιμα τα πληροφοριακά συστήματα υπηρεσιακού σχεδιασμού της δημόσιας διοίκησης.

Παρά την απουσία ολοκληρωμένου πλαισίου καθοδήγησης παρατηρήθηκε η δημιουργία φορέων και υπηρεσιών που υπάγονται στα Υπουργεία χωρίς σαφή καθήκοντα και πλαίσιο λειτουργίας. Προβληματική είναι και η πρόσληψη στο Δημόσιο συνεργατών με βάση των εργατικό κώδικα (μη δημόσιοι υπάλληλοι). Δεν έχουν ακόμα εφαρμοστεί πλήρως οι διατάξεις των νόμων για την πρόσληψη υπαλλήλων ιδίως σε ανώτερες θέσεις.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται διαδικτυακά (ψηφιακή διακυβέρνηση) αυξήθηκαν εντυπωσιακά αλλά μεγάλο μέρος των πολιτών έχει περιορισμένη ικανότητα πρόσβασης σε αυτές λόγω χαμηλής ικανότητας χρήσης υπολογιστών και διαδικτύου (European Commission, 2022).

Η Επιτροπή ήταν σχετικά ευχαριστημένη από την πρόοδο των μεταρρυθμίσεων του συστήματος δικαιοσύνης της Αλβανίας. Διορίστηκαν δύο νέοι δικαστές στο Συνταγματικό Δικαστήριο τον Μάρτιο και τον Σεπτέμβριο του 2022, βελτιώνοντας περαιτέρω την ικανότητα του δικαστηρίου. Σημειώθηκε επίσης πρόοδος με το Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο έφτασε τους 15 εν ενεργεία δικαστές, άτι που του επέτρεψε να μειώσει τις εκκρεμείς υποθέσεις για πρώτη φορά μετά από έξι χρόνια, να αρχίσει να ενοποιεί τη νομολογία και να διορίζει δικαστές στο Συνταγματικό Δικαστήριο, κάτι που αναμενόταν (European Commission, 2022).

Παρόλα αυτά η γενική διαπίστωση ήταν ότι οι δικαστικές διαδικασίες διαρκούσαν πολύ και με χαμηλό ποσοστό εκκαθάρισης με αποτέλεσμα να παρατηρείται συσσώρευση υποθέσεων που επηρέαζαν αρνητικά την αποτελεσματικότητα. Για τα παραπάνω έπειτα από διαβουλεύσεις καταστρώθηκε ένας καταστατικός χάρης για τη βελτίωση του συστήματος διαχείρισης υποθέσεων και του συστήματος εκπαίδευσης των δικαστών.

Η προσωρινή επαναξιολόγηση όλων των δικαστών και εισαγγελέων (η διαδικασία ελέγχου) υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεχίστηκε με γοργούς ρυθμούς . Μέχρι τις 12/09/2022 είχαν ελεγχθεί 554 πρωτόδικες υποθέσεις. Περίπου το 64% των φακέλων ελέγχου που είχαν διεκπεραιωθεί οδήγησαν σε απολύσεις, παραιτήσεις ή τερματισμό της εντολής ελεγχόμενων δικαστών. Παρατήρηση της επιτροπής ήταν ότι τα όργανα ελέγχου πρέπει να συνεχίσουν να παραπέμπουν υποθέσεις στις εισαγγελικές υπηρεσίες όπου υπάρχουν ενδείξεις ποινικών αδικημάτων (European Commission, 2022).

Η ειδική υπηρεσία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK) η οποία αποτελείται από την Ειδική Εισαγγελία κατά της Διαφθοράς (SPO) και το Εθνικό Γραφείο Ερευνών (NBI), αύξησε τον προϋπολογισμό της το 2021 και διέθετε το 2022 17 εισαγγελείς, αναμενόταν να προσλάβει 8 οικονομικούς ερευνητές ώστε να φτάσει τους 60 (European Commission, 2022).

Παρά την παραπάνω πρόοδο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρατηρούσε ότι χρειαζόταν ισχυρότερη πολιτική βούληση, επάρκεια πόρων και κατάρτιση στελεχών για την πάταξη της διαφθοράς. Το SPAK κατάφερε να ασκήσει διώξεις έναντι σε διεφθαρμένα στελέχη του κράτους όπως στον πρώην Υπουργό Εσωτερικών και στον πρώην Γενικό Εισαγγελέα.

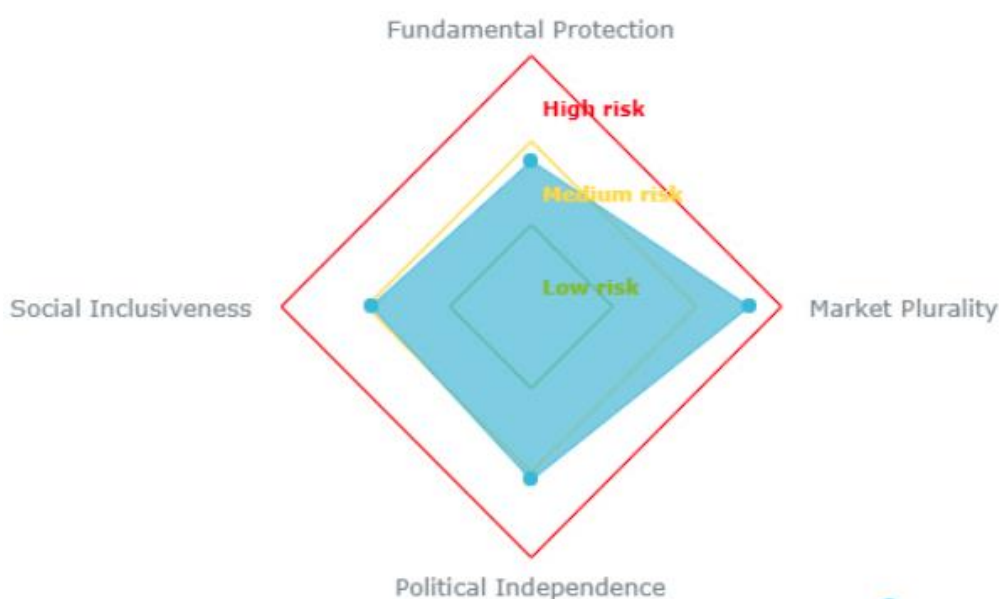
Η Επιτροπή θεωρούσε την αναδιάρθρωση του δικαστικού συστήματος αλληλένδετη με την πάταξη της διαφθοράς. Ιδρύθηκε νέα γενική διεύθυνση καταπολέμησης της διαφθοράς που πλέον υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης αλλά και πάλι η διαφθορά είναι το κύριο θέμα ανησυχίας για την Αλβανία. Η χώρα έχει μία ενδογενή κουλτούρα ατιμωρησίας για τα επίορκα κυβερνητικά στελέχη την οποία πρέπει να αποβάλει (European Commission, 2022).

Η Αλβανία συνεργάστηκε στενά με την Europol και τη Eurojust για την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος το 2021 και τα πρώτα αποτελέσματα έγιναν ορατά το 2022. Η χώρα έδειξε προσήλωση στην αντιμετώπιση του φαινομένου να αποτελεί την κύρια χώρα παραγωγής και διακίνησης κάνναβης στην Ευρώπη.

Μικρή πρόοδος έχει συντελεστεί στην άσκηση διώξεων, καταδίκη και τιμωρία στελεχών του οργανωμένου εγκλήματος που σχετίζονται με ναρκωτικά. Μικρή πρόοδος επίσης έχει συντελεστεί σχετικά με το κυβερνοέγκλημα, τη διακίνηση ανθρώπων και ξέπλυμα χρήματος. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν τα εγκλήματα εκμετάλλευσης ανηλίκων. Σχετικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, η Αλβανία να μην υιοθέτησε ένα σχέδιο δράσης το οποίο δεν έχει ακόμα αποδώσει καρπούς. Τέλος το 2020 η χώρα υιοθέτησε μία ενιαία στρατηγική ενάντια στην τρομοκρατία (European Commission, 2022).

1.3 Λειτουργία ΜΜΕ

Στην Αλβανία έχει θεσπιστεί νόμος για την ελευθερία του τύπου από το 1993 (Ν. 7756/1993) αν και μέχρι το 2022 ίσχυε διάταξη νόμου δίωξης μερών του τύπου για δυσφήμιση, αν και μέλη του Κοινοβουλίου δεσμεύτηκαν για την απόσυρσή του μέσα στο 2023 (Article 19, 2022). Στη χώρα φαίνεται να υπάρχουν πολυάριθμα μέσα αλλά όχι πλουραρισμός στην ενημέρωση καθώς η ιδιοκτησία τους συγκεντρώνεται σε ολιγάρχες οι οποίοι έχουν στενές σχέσεις με το κράτος και χρησιμοποιούν τα μέσα για άλλους σκοπούς. Η πανδημία φαίνεται να χειροτέρεψε την κατάσταση καθώς μειώθηκαν σημαντικά τα έσοδα των μέσων από διαφημίσεις και έτσι επιβίωσαν μόνο τα μέσα που η βιωσιμότητά τους δεν εξαρτάται από τον υγιή ανταγωνισμό (Voko&Besar, 2022).

Εικόνα 1 - Κίνδυνοι ελλιπούς πλουραλισμού των ΜΜΕ στην Αλβανία

(Voko&Besar, 2022)

Η Αλβανία, το Κόσσοβο και το Μαυροβούνιο θεωρείται ότι έχουν μερικώς απελευθερωμένη ενημέρωση η οποία λειτουργεί σε προβληματικό οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Το 2015, η Αλβανία κατατάσσεται 80^η στην ελευθερία του τύπου σε σύνολο 97 χωρών, στην χειρότερη θέση από όλες τις χώρες των δυτικών Βαλκανίων. Δημοσιογράφοι το 2012 τόνιζαν ότι η πρόσβαση στην πληροφορία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ποιος τη ζητά και από τον τύπο της πληροφορίας. Στην ίδια έρευνα το κράτος φαινόταν να έχει απαντήσει επίσημα σε λιγότερο από τα 2/3 των επίσημων ερωτημάτων δημοσιογράφων και σε πολλά από αυτά με ανεπαρκή τρόπο από αναρμόδιους και μεγάλη καθυστέρηση. Σημαντικό εύρημα ήταν ότι στην Αλβανία λειτουργεί ένα μάλλον ανεπαρκές σύστημα καταγραφής δεδομένων της δημόσιας διακυβέρνησης που δυσκολεύει την όλη διαδικασία παροχής πληροφοριών. Μάλιστα ένα μεγάλο μέρος των Υπουργείων δε φαινόταν να δημοσιεύει τις κανονιστικές και εφαρμοστικές πράξεις στην επίσημη εφημερίδα της κυβέρνησης (Camaj, 2016).

Τον Νοέμβριο του 2022 αντιπροσωπεία μελών του ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (European Council) για την ασφάλεια των δημοσιογράφων επισκέφτηκε τα Τίρανα και δημοσίευσε τα συμπεράσματά της για την ελευθερία του Τύπου. Γενικό συμπέρασμα ήταν ότι παρά την πρόοδο η χώρα εξακολουθούσε να παρέχει περιορισμένη ελευθερία στα ΜΜΕ κυρίως λόγω έλλειψης πλουραλισμού. Σημαντική πρόοδος παρατηρήθηκε από την αστυνομική προθυμία για έλεγχο των περιστατικών απειλών και χρήσης βίας ενάντια σε δημοσιογράφους. Βασική παράμετρος που εμποδίζει την ελεύθερη δημοσιογραφία και πρόσβαση στην πληροφόρηση είναι η στενή σχέση της επιχειρηματικότητας στη χώρα με το δημόσιο τομέα.

Οι επιχειρηματίες στηρίζουν σε μεγάλο βαθμό την παραγωγή του κέρδους με τον έλεγχο του δημοσίου τομέα άρα συντελούν στη διαφθορά του κάτι που δεν επιθυμούν να αποτυπώνεται στην ενημέρωση. Ακόμη και το 2022 οι δημοσιογράφοι δυσκολευόντουσαν να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες που κατέχουν δημόσιοι λειτουργοί κυρίως λόγω της κουλτούρας της χώρας να φοβάται την πληροφόρηση και την καταγγελία για να μην έχει αντίκτυπο στους ίδιους, νοοτροπία κατάλοιπο του καθεστώτος του κομμουνισμού. Τέλος προς το τέλος του 2022 καταγράφηκαν

περιστατικά βίας έναντι δημοσιογράφων που δεν έχουν διερευνηθεί ακόμα (Voko&Besar, 2022).

Αυτό που πραγματικά προβληματίζει, αν και έχει περάσει μία τουλάχιστον γενιά από τότε που η χώρα είχε κομμουνιστικό καθεστώς, είναι η απροθυμία των πολιτών να συνεισφέρουν στην ενημέρωση παρέχοντας πληροφορίες. Στην έρευνα της Camaj(2016) σημειωνόταν χαρακτηριστικά η κουλτούρα του λαού να είναι κρυψίνους και επιφυλακτικός απέναντι στους φορείς ενημέρωσης. Οι περισσότεροι θεωρούσαν τα μέσα ενημέρωσης ψυχαγωγικά μέσα περισσότερο και όχι φορείς πληροφόρησης και ελέγχου της κρατικής εξουσίας.

1.4 Συμπερασματικές σκέψεις

Η προσήλωση της Αλβανίας στα κριτήρια ένταξης θεωρείται ότι λειτούργησε ως «παραμορφωτικός φακός» στις πραγματικές προκλήσεις της χώρας. Βασικό εμπόδιο είναι η πολιτική αλλαγή προς μία δυτικού τύπου δημοκρατία αλλά και η υπερνίκηση ενός κόμπλεξ κατωτερότητας ως χώρα που κατείχε τα προηγούμενα χρόνια. Η ΕΕ επέλεξε να αγνοήσει τις παραπάνω παραμέτρους και να επικεντρωθεί στα κριτήρια της συνθήκης της Κοπεγχάγης. Καθυστέρησε επί 16 και πλέον χρόνια να εισέλθει σε διαπραγματεύσεις με την Αλβανία με προβαλλόμενη αιτία, όχι άδικα, τη διαφθορά και το απαρχαιωμένο και διεφθαρμένο σύστημα δικαιοσύνης της χώρας. Στα πολιτικά, οικονομικά και κριτήρια κράτους δικαίου της Κοπεγχάγης ήρθε να προστεθεί και το κριτήριο της δυνατότητας προσχώρησης νέων χωρών στην ΕΕ. Όσο αφορά τα τεχνοοικονομικά κριτήρια η Αλβανία θεωρείται ότι είναι σε καλό δρόμο και απομένει ως σημαντικός τομέας βελτιώσεων η εγκαθίδρυση ενός σύγχρονου κράτους δικαίου (Rama, 2022).

Έχουν γίνει τεράστια βήματα για μία χώρα που μέχρι πρότινος αποτελούσε μία από τις πιο διεφθαρμένες χώρες του κόσμου, που λειτουργούσε ως σταυροδρόμι για το οργανωμένο έγκλημα και ίσχυε η ατιμωρησία και η έλλειψη σεβασμού στο κράτος. Η διαδικασία μετατροπής της Αλβανίας σε σύγχρονο κράτος δικαίου έχει να διανύσει πολλά βήματα και αποτελεί ήδη το βασικό κριτήριο ένταξης στην ΕΕ (European Commission, 2022). Υπάρχει και η αντίθεση άποψη που προκύπτει κυρίως από το

εσωτερικό της Αλβανίας ότι η πορεία προς την ένταξη γίνεται περισσότερο με την θέληση της κυβέρνησης της χώρας και της ΕΕ για επέκτασή της στα Δυτικά Βαλκάνια και αποτελεί λιγότερο συνειδητοποιημένη απόφαση του λαού της (Rama, 2022). Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε ο Σταθάτος (2001) η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση δεν πρέπει να αποτελεί μόνο όραμα των ηγετών της αλλά και των λαών της ότι έχουν περισσότερα να μοιράσουν παρά να χωρίσουν και ότι δεν έχει νόημα η Ένωση αν γίνεται μόνο για οικονομικούς και γεωπολιτικούς λόγους

Κεφάλαιο 2Η περίπτωση της Σερβίας

2.1 Εισαγωγή

Χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρας των Δυτικών Βαλκανίων όπου οι πολιτικές ελίτ ελέγχουν το κράτος σε τόσο μεγάλο βαθμό που διεισδύουν σε όλες τις εξουσίες είναι η Σερβία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η Σερβία να είναι ένα κράτος υπό καθεστώς αιχμαλωσίας από αυτές τις ελίτ. Επιπλέον τα ελεύθερα ΜΜΕ και η κοινωνία των πολιτών βρίσκονται υπό τον αδιάλειπτο έλεγχο της κυβέρνησης. Η Σερβία αποτελεί μια χώρα η οποία δεν είναι εναρμονισμένη με τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και δεν διαθέτει ένα ανεπτυγμένο και οργανωμένο κράτος δικαίου (Mendelski, 2016).

Η κατάσταση στο κράτος δικαίου στις μέρες μας φάνηκε ότι θα μπορούσε να αλλάξει ύστερα από τις πρόωρες βουλευτικές εκλογές της 3ης Απριλίου 2022, οι οποίες κατέληξαν σε ένα πιο πλουραλιστικό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, το πολιτικό τοπίο και τα μέσα ενημέρωσης παρέμειναν σε καθεστώς πόλωσης και συνέχισαν να κυριαρχούνται από το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα (SNS) και από τον νυν Πρόεδρο (Ethnos, 2020). Μάλιστα ο ίδιος δεν έπαψε να χρησιμοποιεί προσβλητική γλώσσα εναντίον των πολιτικών του αντιπάλων, τόσο στη Βουλή όσο και κατά την προεκλογική του εκστρατεία. Πριν από τις εκλογές, ένα ευρύ δίκτυο πολιτικών παραγόντων συμμετείχε στον Διακομματικό Διάλογο, με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Οι προεδρικές και οι πρόωρες βουλευτικές εκλογές του Απριλίου 2022 διεξήχθησαν σε μια γενικά ήρεμη και ειρηνική ατμόσφαιρα. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν και ορισμένες αστοχίες. Σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Αποστολής Παρατήρησης Εκλογών, αυτές οι αστοχίες είχαν ως αντικείμενο τους άνισους όρους ανταγωνισμού που ευνοούσαν τους κυβερνητικούς φορείς. Ένα νέο, πιο πλουραλιστικό Κοινοβούλιο συγκροτήθηκε την 1η Αυγούστου 2022. Λόγω σημαντικών καθυστερήσεων στην οριστικοποίηση των εκλογικών αποτελεσμάτων, δεν υπήρξε κοινοβουλευτική δραστηριότητα, εκτός από την ορκωμοσία του Προέδρου, για περίοδο άνω των πέντε μηνών.

Μεταξύ των προβλημάτων στην δικαιοσύνη, τον έλεγχο των ΜΜΕ υπάρχει και εκτεταμένη διαφθορά. Η διαφθορά στη Σερβία άνθισε από τότε που το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα ανέλαβε την εξουσία. Η μάχη ενάντια στην διαφθορά άρχισε επίσημα με τη σύλληψη του Μίροσλαβ Μίσκοβιτς, ενός από τους πλουσιότερους άνδρες στη Σερβία και ενός επιχειρηματία ακόμη και από την περίοδο Μιλόσεβιτς³. Παρόλο που ο Μίσκοβιτς πέρασε επτά μήνες υπό κράτηση, αφέθηκε ελεύθερος και μετά από δύο επαναλαμβανόμενες δίκες και ισάριθμες καταδίκες εξακολουθεί να παραμένει ελεύθερος. Αυτή η υπόθεση ήταν ίσως μια απόδειξη ότι αυτή η μάχη κατά της διαφθοράς δεν θα μπορούσε να επιτύχει τα αποτελέσματα που το σύνολο του

³ Coalition PrEUgovor, Report on Progress of Serbia in Chapters (2020), <https://preugovor.org/Alarm-Reports/1611/Coalition-prEUgovor-Report-on-Progress-of-Serbia.shtm>

Σερβικού Λαού ήλπιζε⁴. Αυτό που είναι ακόμη πιο εμφανές είναι ότι η διαφθορά στη Σερβία άνθισε από τότε που το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα ανέλαβε την εξουσία γεγονός που αποδεικνύεται από μια πληθώρα γεγονότων.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Varieties of Democracy (V-Dem) η Σερβία το 2020 μεταπήδησε από την εκλογική δημοκρατία στην εκλογική απολυταρχία. Η Σερβία στρέφεται σε καταχρηστικά μέσα επιβολής, παραπληροφόρησης, με συνεχή παραβίαση στην ελευθερία έκφρασης των ΜΜΕ. Στην Σερβία παρατηρούνται παραβιάσεις με βαθμολογία τρεις φορές υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Η Σερβία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ τον Δεκέμβριο του 2009 ενώ το ίδιο έτος η ΕΕ αποφάσισε την κατάργηση των θεωρήσεων για τους Σέρβους. Τον Μάρτιο του 2012 έλαβε καθεστώς υποψήφιας χώρας προς ένταξη και άρχισε τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις στις 21 Ιανουαρίου 2014 υπό Ελληνική Προεδρία. (Εξωτερικές Σχέσεις – Διεύρυνση Ε.Ε.: Μια Επιτυχημένη Πολιτική: Σερβία, 2023.).

2.2 Δικαιοσύνη: Αδυναμίες, Μεταρρυθμίσεις Αποτίμηση

Ο βαθμός διαφάνειας και ο πολυκομματισμός σε ένα πολιτικό περιβάλλον συνδέονται άμεσα με την δημιουργία ενός βιώσιμου δικαστικού συστήματος (Mavrikios Adamou, 2014, σ1057). Η απονομή δικαιοσύνης στην Σερβία είναι δύσκολο να βελτιωθεί αφού δεν υπάρχει σαφή πολιτική βούληση και ο διορισμός των δικαστών γίνεται από την πολιτική ηγεσία (Ρορονιός, 2021).

Η Σερβία κατέθεσε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 19 Δεκεμβρίου του 2009, ενώ μετά από θετική γνωμοδότηση της Επιτροπής το 2011 η Σερβία έλαβε το καθεστώς υποψήφιας χώρας το 2012 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης ΕΕ-Σερβίας ξεκίνησαν τον Ιανουάριο του 2014 και μέχρι σήμερα είναι ανοιχτά 22 από τα 35 διαπραγματευτικά κεφάλαια.

⁴ <https://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-o-kosmos/news/i-diafthora-kyriarchei-stoys-yropsifioys-gia-tin-ee-apo-ta-dytika-valkania/>

Η Σερβία το χρονικό διάστημα από το 2011 έως το 2021 διαπιστώνεται πως στον τομέα του κράτους δικαίου έχει πραγματοποιήσει ελλιπή προετοιμασία σημειώνοντας περιορισμένη πρόοδο. Σε έκθεση της επιτροπής το 2019 επισημάνθηκε μεταξύ άλλων η ανάγκη πάταξης όλων των ζητημάτων που φέρνουν εμπόδια στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αλλά και στην σημασία διαφύλαξης της ελευθερίας των ΜΜΕ.

Όσον αφορά το δικαστικό σύστημα έχει προωθήσει ένα σημαντικό βήμα προς την βελτίωση της ανεξαρτησίας του δικαστικού κλάδου με την έγκριση σχετικών τροποποιήσεων στο Σύνταγμα τροπολογίες του συνταγματικού νόμου προβλέπουν ότι οι διορισμοί δικαστών (με εξαίρεση αυτή του Ανώτατου Εισαγγελέα) θα επαφύεται στην αρμοδιότητα ή του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ή του Ανώτατου Συμβουλίου Εισαγγελέων, αυξάνοντας τις εγγυήσεις έναντι πιθανής πολιτικής επιρροής.

Βέβαια, προκειμένου να εφαρμοστούν πρακτικά οι συνταγματικές τροποποιήσεις, πρέπει να εγκριθεί σχετική εκτελεστική νομοθεσία ως επόμενο βήμα. Σύμφωνα με το συνταγματικό δίκαιο, η νομοθεσία αυτή θα πρέπει να εγκριθεί εντός 1 έτους για τους δικαστικούς νόμους και εντός 2 ετών για την εναρμόνιση όλων των άλλων σχετικών νομοθετημάτων. Επίσης δημιουργήθηκαν δύο ομάδες εργασίας εμπειρογνομόνων (μία για εισαγγελείς, μία για δικαστήρια) και επιφορτίστηκαν με την υποχρέωση σύνταξης της εκτελεστικής νομοθεσίας. Η νέα όμως στρατηγική ανθρώπινων πόρων και το σχέδιο δράσης εφαρμογής έλαβαν έγκριση τον Δεκέμβριο του 2021 ενώ εφαρμογή τους δεν έχει ακόμη υλοποιηθεί (Mendelski,2016).

Η Σερβία έχει πετύχει σε μεγάλο βαθμό την τυποποίηση των διαδικασιών καθώς οι εκκρεμείς δίκες μειώθηκαν κατά 60 τις εκατό. Επιπρόσθετα η Σερβία έχει προβεί παράλληλα σε ενέργειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η υιοθέτηση νομοθετικών τροποποιήσεων έχει να αντιμετωπίσει ελλείψεις του παρελθόντος και ενίσχυσε επαρκώς το πλαίσιο που αποσκοπεί στην πρόληψη και την καταπολέμηση αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων.

Η καταπολέμηση της διαφθοράς συνάδει με την έννοια της δικαιοσύνης. Η Σερβία θα πρέπει να ενισχύσει τις ενέργειες για την πρόληψη και την καταστολή της διαφθοράς. Ειδικότερα, θα πρέπει να αυξήσει την τελική δήμευση περιουσιακών στοιχείων

ατόμων που συνδέονται με αυτές τις υποθέσεις. Οι τομείς που είναι πιο ευάλωτοι στη διαφθορά απαιτούν στοχευμένες αξιολογήσεις κινδύνου και αφοσιωμένη δράση με σκοπό την επίτευξη αποτελεσματικής διαχείρισης⁵.

Στην προσπάθεια κατά του οργανωμένου εγκλήματος έχει παρατηρηθεί περιορισμένη πρόοδος ενώ ο αριθμός των υποθέσεων που αφορούν κατάσχεση και οριστική δήμευση περιουσιακών στοιχείων είναι ακόμη περιορισμένος. Η κατάσχεση δεν εφαρμόζεται σε συστηματικό επίπεδο. Η Σερβία θα πρέπει να μετακινηθεί από μια αποσπασματική στρατηγική, σε μια ολοκληρωμένη στρατηγική κατά των εγκληματικών οργανώσεων.

Σε όλες τις επίσημες εκθέσεις για την πολιτική κατάσταση στη Σερβία, από την Ευρωπαϊκή Ένωση⁶ (ΕΕ) και τα θεσμικά της όργανα όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή — Τι Κάνει | Ευρωπαϊκή Ένωση, n.d.), μέσω των εκθέσεων των καθιερωμένων διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), σημειώνεται και επισημαίνεται ότι η Σερβία δεν είχε σημειώσει καμία πρόοδο στον τομέα του κράτους δικαίου και τον τομέα της δικαιοσύνης έως και το τέλος του 2021. Επομένως, δεν είναι περίεργο που το κράτος δικαίου, αποτελεί το σκαλοπάτι της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αυτής της χώρας⁷ (Mendelski,2014& Ευρωπαϊκή Επιτροπή — Τι Κάνει | Ευρωπαϊκή Ένωση, n.d.).

Για την αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και της κατάχρησης εξουσίας, η ισχυρή και ανεξάρτητη δικαιοσύνη αποτελεί των ακρογωνιαίο λίθο. Γεγονός που εντός της επικράτειας της Σερβίας δεν καθιερώθηκε ποτέ εκτός μεμονωμένων εξαιρέσεων όπως η ιστορία έδειξε. Προς επίρρωση τούτου αναφέρεται πως ούτε και η ίδια η χώρα επιδεικνύει ξεκάθαρη πολιτική βούληση για μια τέτοια προσπάθεια.

Οι πολιτικές ελίτ συμπεριλαμβανομένου και του παρόντος κοινοβουλίου ασκεί ισχυρή επιρροή αναφορικά με την επιλογή και τον διορισμό των εισαγγελέων και του δικαστικού σώματος. Επομένως, ήταν προφανές το αίτημα της Ευρωπαϊκής

⁵<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-to-the-rule-of-law-in-Western-Balkans-01-2022/el/index.html>

⁶https://european-union.europa.eu/index_el

⁷https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_22_6089

Επιτροπής, να τροποποιηθεί το Σύνταγμα ως προς αυτό, ώστε οι ίδιοι οι δικαστές πρέπει να συμμετέχουν στην επιλογή των συναδέλφων τους. Αυτό έγινε επίσημα αποδεκτό από τη σερβική κυβέρνηση με την προθεσμία για την ολοκλήρωση των συνταγματικών τροποποιήσεων το 2017(Denti,2017).

Η διαδικασία διαβούλευσης έλαβε χώρα για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 2017, όμως η πλειοψηφία των επαγγελματικών ενώσεων και της κοινωνίας των πολιτών αποσύρθηκαν από τον κύκλο των διαβουλεύσεων λόγω της έλλειψης ουσιαστικής συζήτησης μεταξύ των κρατικών φορέων και της κοινωνίας. Τον Ιανουάριο του 2018 το Υπουργείο Δικαιοσύνης δημοσίευσε το Σχέδιο Τροποποίησης του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σερβίας σε σχέση με το δικαστικό σώμα και έτσι ξεκίνησε δημόσια συζήτηση (Denti,2017), (Article,201).

Παρά τις αντιρρήσεις του κοινού, η κυβέρνηση αποφάσισε να συνεχίσει τη διαδικασία, κυνηγώντας το χρονοδιάγραμμα που είχε ήδη παραβιαστεί. Ολόκληρο το δικαστικό σύστημα ήταν ενάντια στις λύσεις που προσφέρονται στο προσχέδιο, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών συμβουλίων, του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου και των δικαστικών ενώσεων. Το προσχέδιο στάλθηκε στην Επιτροπή της Βενετίας η οποία προχώρησε σε σχετική γνωμοδότηση, η οποία παρείχε συστάσεις σχετικά με την επιβολή ουσιαστικών αλλαγών (Venice Commission, 2021).

Τον Οκτώβριο του 2018, μετά την παραλαβή του τροποποιημένου σχεδίου, εκδόθηκε Μνημόνιο σχετικά με τη συμβατότητα του σχεδίου τροπολογιών ως προς τις συνταγματικές διατάξεις για το δικαστικό σώμα της Σερβίας(Venice Commission, 2021). Τον Νοέμβριο του 2018 η Κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρωτοβουλία της για αλλαγή του συντάγματος.

Αν και υπήρχε πίεση από την Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεχιστούν οι τροπολογίες, η κυβέρνηση διέκοψε την διαδικασία επεξεργασίας. Αντιμετωπίζοντας την αντίθεση του δικαστικού σώματος, συνειδητοποίησε ότι πρέπει να βρεθεί ουσιαστική λύση και να υπάρξει μια κοινά αποδεκτή διαδικασία για την τροποποίηση του Συντάγματος, δεδομένου ότι η όλη διαδικασία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων άρχισε να επικεντρώνεται στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Η διαδικασία τροποποίησης του Συντάγματος από τη χρονική στιγμή που εμφανίστηκε η απαίτηση για την αναθεώρηση, είχε ήδη καθυστερήσει περισσότερο από έναν χρόνο. Ωστόσο, η τοπική κοινωνία χρησιμοποίησε την ευκαιρία για να διασφαλίσει ότι όλα τα διαδικαστικά στάδια τηρούνται και είναι σεβαστά από όλους. Η Σερβία, στο πλαίσιο των ενεργειών για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είχε συμφωνήσει να εγκρίνει νέες Συνταγματικές διατάξεις λαμβάνοντας υπόψη τις Συστάσεις της Επιτροπής της Βενετίας, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές πρότυπα. Η Σερβία επίσης συμφώνησε να τροποποιήσει και ακολούθως να εφαρμόζει νέους Νόμους περί του Οργανισμού Δικαστηρίων, των Εδρών και της Εδαφικής Αρμοδιότητας των Δικαστηρίων και των Εισαγγελιών, των Δικαστών, της Εισαγγελίας, του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και του Εισαγγελικού Συμβουλίου της Επικρατείας καθώς και τον Νόμο που ρύθμιζε τις λειτουργίες και την οργάνωση της Ακαδημίας των Δικαστών»⁸.

Η διαδικασία για την τροποποίηση του Συντάγματος δεν προχώρησε σε καμία αλλαγή μέχρι και το τέλος του 2020. Το νέο χρονοδιάγραμμα για την υιοθέτηση αυτών των κανονισμών ήταν το τέλος του 2021 αποδεικνύοντας την απώλεια επιπλέον χρόνου και την καθυστέρηση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων (Venice Commission, 2021).

Τον Δεκέμβριο του 2020 η Κυβέρνηση υπέβαλε για άλλη μια φορά την Πρόταση για Τροποποίηση του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σερβίας. Τον Μάιο του 2021 η Εθνοσυνέλευση διοργάνωσε μια σειρά από δημόσιες ακροάσεις πριν λάβει την τελική απόφαση για την κυβερνητική πρόταση στις 7 Ιουνίου 2021.

Αυτή τη φορά η Κυβέρνηση και η Εθνοσυνέλευση προσπάθησαν να σεβαστούν κάθε βήμα της διαδικασίας αφού ήταν προαπαιτούμενο για να υπάρξει ορατή πρόοδος πριν από την επόμενη έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αρμόδια επιτροπή της Εθνοσυνέλευσης για τις Συνταγματικές Υποθέσεις και τη Νομοθεσία σχημάτισε την ομάδα εργασίας, στην οποία συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, οι εκπρόσωποι των

⁸ Measure 1.1.1. Revised Action Plan for Chapter

επαγγελματικών δικαστικών ενώσεων. Η Ομάδα Εργασίας προετοίμασε το προσχέδιο και στη συνέχεια οργάνωσε κάποιες δημόσιες ακροάσεις.

Ο κύκλος των συζητήσεων δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για ουσιαστικές αλλαγές στο έγγραφο και τελικά το προσχέδιο εστάλη στην Επιτροπή της Βενετίας για γνωμοδότηση στα τέλη Σεπτεμβρίου 2021 (Venice Commission, 2021).

Αυτή παρείχε την γνωμοδοτική της αναφορά στις 18 Οκτωβρίου 2021 στην οποία περιλαμβάνονταν μια σειρά από συστάσεις για αποσαφήνιση και βελτίωση του εγγράφου ώστε να συνάδει με τον στόχο των τροπολογιών. Την ίδια στιγμή, η υπόψη επιτροπή αιτήθηκε την πραγματοποίηση μιας ολιστικής προσέγγισης και την ανάγκη για μια περιεκτική και ουσιαστική μεταρρυθμιστική διαδικασία στη Σερβία. Ενθάρρυνε τη χώρα ώστε η κοινοβουλευτική και η εξωκοινοβουλευτική αντιπολίτευση να μην εμπλακεί στην παρούσα διαδικασία της συνταγματικής τροποποίησης αλλά ούτε σε μελλοντικές μεγαλύτερου εύρους διαδικασίες που εισάγουν διατάξεις συνταγματικής μεταρρύθμισης (Dakas, 2022).

Η θέση της επιτροπής ήταν ευνοϊκή, ενώ ήταν άξια παρατήρησης η επιμονή σε μεταρρυθμίσεις που ήταν σχετικές με τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού και Ανωτάτου Εισαγγελικού Συμβουλίου καθώς και εκείνων που είχαν συνάφεια με τον μηχανισμό κατά του αδιεξόδου, σε περίπτωση που τα εν λόγω προτεινόμενα μέλη αυτών των οργάνων δεν θα είχαν την δυνατότητα εκλογής με ειδική πλειοψηφία στην Εθνοσυνέλευση. Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2021 επιβεβαίωσε ότι η Επιτροπή της Βενετίας εξέδωσε ευνοϊκή γνώμη για το προσχέδιο στις 15 Οκτωβρίου 2021 και ότι οι βασικές συστάσεις πρέπει να υιοθετηθούν με σκοπό τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων (Venice Commission, 2021).

Παρόλο που αναφέρεται στις συστάσεις της επιτροπής, αγνοώντας τα σχόλια που σχετίζονται με τον χαμηλό αριθμό των εκλεγμένων εισαγγελέων και αφήνοντας αμετάβλητο τον μηχανισμό κατά του αδιεξόδου, η Σερβία έστειλε το νέο προσχέδιο στην Επιτροπή της Βενετίας. Εκείνη εξέδωσε τη δεύτερη κατά σειρά θέση της στις 24 Νοεμβρίου 2021, σημειώνοντας γενικά τις τροπολογίες σύμφωνα με τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης, επαναλαμβάνοντας τη σύσταση από την προηγούμενη γνωμοδότηση που δεν υιοθετήθηκε. Μπορούσε κανείς να διαπιστώσει ότι

εξασφαλίζονταν ορισμένα από τα προαπαιτούμενα για την επιθυμητή αφαίρεση της πολιτικής επιρροής από το δικαστικό σώμα.

Η Εθνοσυνέλευση ενέκρινε την Πρόταση του νόμου για τροποποιήσεις στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Σερβίας, το Σχέδιο Συνταγματικού Νόμου για την Εφαρμογή του Νόμου σχετικά με τις τροποποιήσεις του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σερβίας καθώς και την πρόταση απόφασης για την ανακοίνωση δημοψηφίσματος για την έγκριση αλλαγής του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σερβίας με ειδική πλειοψηφία στις 29 Νοεμβρίου 2021 (AssociatedPress, 2022).

Το δημοψήφισμα διεξήχθη στις 16 Ιανουαρίου και οι τροπολογίες εγκρίθηκαν στις 8 Φεβρουαρίου 2022. Έτσι κατορθώθηκε πλέον η υπέρβαση του τεράστιου κύματος αντιδράσεων σε όλους τους επαγγελματικούς κλάδους της χώρας – από τους δικαστές και τους εισαγγελείς, μέχρι τους απλούς πολίτες και τον ακαδημαϊκό κόσμο.

Αυτή η συνταγματική μεταρρύθμιση περιλαμβάνει παρόλα αυτά την επιθυμία της κυβέρνησης να αντικαταστήσει τον νόμο που αναφέρει ότι το κοινοβούλιο διορίζει τους δικαστές ώστε αυτός ο διορισμός να γίνεται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Κάτι τέτοιο, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ως κάτι ορθό και πιο δημοκρατικό. Αρκεί βέβαια να ενημερωθεί κανείς για το ποια είναι τα μέλη αυτού του Συμβουλίου. Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο λοιπόν θα έχει δέκα μέλη από τα οποία μόνο πέντε είναι δικαστές και οι υπόλοιποι θα είναι «επιφανείς δικηγόροι» που εκλέγονται από το κοινοβούλιο. Ο Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου πρέπει να υποδεικνύεται από μια ομάδα των «επιφανών δικηγόρων» και δεδομένου ότι θα πρέπει να υπάρχουν ίσος αριθμός μελών από το δικαστικό σώμα και από το δικηγορικό σώμα, ο Πρόεδρος απαιτείται να έχει καθοριστική ψήφο.

Η πολιτική επιρροή είναι ακόμη πιο εμφανής στα προτεινόμενα πρότυπα που υπάρχουν για τον διορισμό των εισαγγελέων. Προτείνεται να επιλέγονται από το Ανώτατο Εισαγγελικό Συμβούλιο το οποίο θα απαρτίζεται από έντεκα μέλη – τέσσερα να εκλέγονται από τους εισαγγελείς, πέντε να εκλέγονται από το Κοινοβούλιο. Τέλος ο Εισαγγελέας Επικρατείας προτείνεται να εκλέγεται από το

κοινοβούλιο και από τον Υπουργό Δικαιοσύνης⁹. Αυτές οι διαδικασίες επιλογής ενέχουν το στοιχείο της πολιτικής επιρροής αλλά προσδίδουν έναν πιο δημοκρατικό χαρακτήρα.

Το επόμενο βήμα είναι η τροποποίηση του νόμου περί Οργανισμού Δικαστηρίων, του Νόμου περί Δικαστών, του Νόμου περί Εισαγγελίας, του Νόμου περί του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, του Νόμου για την Εισαγγελία και μεταγενέστερα του Νόμου περί Εδρών και της κατά τόπους αρμοδιότητας των Δικαστηρίων και των Εισαγγελιών καθώς και του Νόμου για την Ακαδημία Δικαστών σύμφωνα με τις αλλαγές στο Σύνταγμα. Η υψηλότερη προτεραιότητα πρέπει να τεθεί στη λειτουργική ανεξαρτησία των εισαγγελέων, τις γενικές και δημοσιονομικές αρμοδιότητες και διαδικασίες λήψης αποφάσεων των δικαστικών συμβουλίων και την εκλογή αυτών ως μελών στην Εθνοσυνέλευση. Μόνο όταν αυτοί οι νόμοι μεταβληθούν, η ισχύς της Συνταγματικής αλλαγής θα γίνει αντιληπτή (PressCorner, 2022).

Τελικά η υιοθέτηση συνταγματικών αλλαγών στον τομέα της δικαιοσύνης αποτελεί ένα σημαντικό βήμα και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος στην διαδικασία ένταξης της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα αν συγκριθεί με την πρώτη προσπάθεια συνταγματικών αλλαγών το 2017-2018, μετά από ένα πλαίσιο αδιεξόδου των ενταξιακών διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών.

Αυτή η εικόνα, ωστόσο, γίνεται πολύ λιγότερο αντιληπτή όταν αυτές οι μεταρρυθμίσεις ενσαρκωθούν στο κατάλληλο πολιτικό πλαίσιο. Αυτήν την περίοδο, η κυβέρνηση δεν ήρθε αντιμέτωπη με καμία αντιπολιτευτική γραμμή στο κοινοβούλιο γεγονός που την κατέστησε ικανή να υιοθετήσει νομικές και συνταγματικές αλλαγές χωρίς εμπόδια. Δεν υπήρχαν προσπάθειες συσπείρωσης διαφόρων κομματικών πόλων προκειμένου να δημιουργηθεί ισχυρό αντιπολιτευτικό ρεύμα ή προσπάθειες για τη δημιουργία μιας ευρείας πολιτικής και κοινωνικής γραμμής ώστε με συναίνεση να ασκείται βέτο στις αποφάσεις. Η απόφαση να προωθήσει τις συνταγματικές αλλαγές μέσω ενός κοινοβουλίου του οποίου η νομιμότητα τέθηκε υπό αμφισβήτηση με την απόφαση της ίδιας της πλειοψηφία δείχνει ξεκάθαρα ότι ο στόχος της κυβέρνησης ήταν απλά να ικανοποιηθούν τα

⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_22_6089

κριτήρια εκείνα και να επιτευχθεί επίσημα πρόοδος στην ένταξη της Σερβίας στην ΕΕ.

Με βάση την τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2022 η Σερβία έκανε ένα σημαντικό βήμα για την ανεξαρτησία και λογοδοσία της δικαστικής εξουσίας με την έγκριση των σχετικών τροποποιήσεων της στο Σύνταγμα τον Φεβρουάριο του 2022. Έχουν γίνει διάφορα βήματα για να μειωθεί ο χώρος για πολιτική επιρροή στο δικαστικό σώμα, ωστόσο, η Σερβία πρέπει να επιδείξει γνήσια δέσμευση για τη διερεύνηση και την εκδίκαση υποθέσεων εγκλημάτων πολέμου αφού εξακολουθεί να συνεχίζει να αμφισβητεί δημόσια τις αποφάσεις του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

2.3 Κράτος Δικαίου και ΜΜΕ

Τα ΜΜΕ στην Σερβία είναι διαιρεμένα σε φιλοκυβερνητικά μέσα ενημέρωσης και σε αυτά που προσπαθούν να διατηρήσουν μια σχετική ανεξαρτησία, τα οποία όμως υφίστανται σε αδιάλειπτο έλεγχο.

Ο ανωτέρω διαχωρισμός αντανακλάται στην εσωτερική δομή της χώρας αλλά και σε επίπεδο κοινωνίας. Η παραπληροφόρηση υποκινείται από φιλοκυβερνητικούς ενώ είναι ισχυρή και η επίδραση εξωτερικών δυνάμεων, όπως για παράδειγμα της Ρωσίας και της Κίνας. Βασικός στόχος του κυβερνητικού ελέγχου στα ΜΜΕ αποτελεί η καθοδήγηση της κοινής γνώμης στο πεδίο των εκλογικών αποτελεσμάτων και την εσωτερική και εξωτερική πολιτικής.

Η κατάσταση στην ελευθερία του τύπου άρχισε να επιδεινώνεται Boris Tadić και επισφραγίστηκε με την άνοδο του Vučić στην κεντρική εξουσία (Djuricic, 2018).

Από το 2012 έως και τις μέρες μας ο Vučić έχει παγιώσει την παρουσία του στο Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα (SNS) και τον Μάιο του 2017 ανέλαβε τα ηνία της διακυβέρνησης της χώρας. Από το 1998 κατείχε υπουργικές θέσεις ενώ το 2014 εξελέγη Πρωθυπουργός της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πορεία του ξεκίνησε σαν Υπουργός Πληροφοριών της Σερβίας, κατά τη διάρκεια των Γιουγκοσλαβικών πολέμων (Robert, 2016). Στις μέρες μας κατάφερε μέσω της πολιτικής του

προπαγάνδας να επιβάλλει περιορισμούς στην λειτουργία ΜΜΕ με στόχο να διασφαλίσει την πολιτική του βιωσιμότητα στην εξουσία.

Αναφορικά με το υφιστάμενα νομοθετικά εργαλεία γύρω από την ελευθερία του τύπου που υπάρχει στην χώρα το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως επαρκές παραθέτουμε τα παρακάτω.

Το έτος 2020 εγκρίθηκε ένα σχέδιο δράσης για τα ΜΜΕ με σκοπό την ενδυνάμωση της ελευθερίας του λόγου. Στο πρίσμα αυτό δημιουργήθηκαν δύο ομάδες με σκοπό να προστατεύουν τους δημοσιογράφους αλλά και την εκτέλεση σχεδίου επίλυσης προβλημάτων στον τομέα των ΜΜΕ.

Οι ομάδες αυτές δεν επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Με βάση τον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου (World Press Freedom Index) των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα (Reporters Without Borders, RSF) το 2022 η Σερβία πήρε την 79η κατάταξη σε παγκόσμιο επίπεδο (RSF,2022). Ο δείκτης σχηματίζεται στη βάση του υπάρχοντος κοινωνικού πλαισίου της κάθε χώρας καθώς και της ασφάλειας έχουν οι δημοσιογράφοι (RSF, 2022).

Παράλληλα γίνεται ειδική μνεία για ύπαρξη σε καμπάνιες συκοφαντικής δυσφήμισης που υποστηρίζονται από μέσα ενημέρωσης φιλικά προσκείμενα στην κυβέρνηση καθώς και σε συνωμοτικές συνεργασίες μεταξύ πολιτικών και ΜΜΕ (Djuricic, 2018). Μια από τις κύριες μεθόδους της κυβέρνησης να ελέγχει τα ΜΜΕ, είναι μέσω της χρηματοδότησης μέσων ενημέρωσης και δημοσιογράφων που επιθυμούν να συμπορευθούν με τις κυβερνητικές επιταγές (Dragomir, 2017).

Στη Σερβία, τα βασικά μέσα ενημέρωσης ανήκουν τις περισσότερες φορές σε άτομα του κυβερνητικού κύκλου (Centre for Contemporary Politics, 2021). Έκθεση του Balkan Investigative Reporting Network του 2018 επιβεβαιώνει το παραπάνω αφού ανέφερε ότι κρατικοί πόροι ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ δόθηκαν σε μέσα ενημέρωσης.

Το 2017 ο χρόνος που αφιέρωσε ο σταθμός στον Vučić ήταν ως 267 φορές μεγαλύτερος από τους συνυποψήφιους του. Άμεση έκφανση της κυβερνητικής

ανάμειξης στα ΜΜΕ συνιστά η παραίτηση δημοσιογράφων από τις βραδινές ειδήσεις του RTS. Αιτία αυτών των παραιτήσεων ήταν πιέσεις πολιτικού χαρακτήρα σχετικά με το περιεχόμενο των ειδήσεων.

Περαιτέρω παραδείγματα κυβερνητικού ελέγχου είναι , τα κανάλια B92 και Рrvaοι οποίοι ήλθαν στην ιδιοκτησία του SrđanMilovanović του οποίου ο αδερφός την εποχή εκείνη ήταν επίτροπος στο κυβερνών κόμμα SNS στο Niš.

Η κατάσταση στον τύπο είναι επίσης δυσχερής. Πολλές εφημερίδες της χώρας υποστηρίζουν ανοικτά τον Vučić. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εφημερίδα NOVA η οποία δεν τυπώνεται στην Σερβία αλλά στην Κροατία καθώς δεν υπάρχουν τυπογραφεία τα οποία να επιθυμούν να προχωρήσουν στην ανάληψη του έργου της εκτύπωσης. Ένα άλλο θέμα που είναι σε άμεση σχέση με την δημοκρατία είναι το γεγονός ότι δημοσιογράφοι δέχονται επιθέσεις. Έκθεση του «Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (Human RightWatch, 2018) επιβεβαιώνει το ανωτέρω καθώς και όλες οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τέλος, την περίοδο της πανδημίας έγιναν συλλήψεις δημοσιογράφων επειδή ερευνούσαν ζητήματα που αναδείκνυαν προβλήματα υγειονομικών συνθηκών (Tzifakis, 2020).

2.4 Συμπερασματικές σκέψεις

Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η σερβική κυβέρνηση εκπλήρωσε ένα μέρος των καθηκόντων της και ότι οι συνταγματικές μεταβολές, παρά το γεγονός ότι παρουσιάζουν ορισμένα κενά, έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν αναμόρφωση και να συμβάλουν στην ανασυγκρότηση του κράτους δικαίου στη Σερβία. Η κυβέρνηση, η πολιτική βούληση της οποίας διαγράφει τον δρόμο προς την επιτυχή έκβαση των μεταρρυθμίσεων, δεν έχει επιδείξει το κατάλληλο ενδιαφέρον για να βελτιώσει τις συνθήκες του δημοκρατικού πολιτεύματος , το κράτος δικαίου και το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης των μέσων μαζικής ενημέρωσης που δραστηριοποιούνται στη χώρα.

Παρόλο που ποσοτικά το 2021 η Σερβία κατέβαλε προσπάθεια να εφαρμόσει πολιτικές που θα ενίσχυαν το αίσθημα του κράτους δικαίου, κανένα αποτέλεσμα εφαρμοζόμενων νομοθετικών αλλαγών, ή ουσιαστικών αλλαγών στην κατάσταση της δημοκρατίας στην χώρας δεν έγινε αντιληπτή.

Το δικαίωμα στην ελευθερία συνέχισε να καταπατάται, καθώς οι επιθέσεις σε δημοσιογράφους από το κυβερνών κόμμα και τα φιλοκυβερνητικά ΜΜΕ ακύρωσαν όλα τα βήματα προόδου που είχαν γίνει σχετικά με την ασφάλεια των δημοσιογράφων, η οποία πρακτικά αναγνωρίζεται στην ίδια πρόταση στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συμπεράσματα

Είναι γεγονός πως και τα δύο κράτη που μελετάμε είναι σε καθεστώς διαπραγμάτευσης με την ΕΕ λαμβάνουν συστάσεις βρίσκονται στην διαδικασία που ενεργούν μεταρρυθμίσεις χωρίς όμως να έχουν ουσιαστική πρόοδο .

Βασικό κοινό σημείο των δύο κρατών αποτελεί ότι το κοινοτικό κεκτημένο είναι σίγουρα πολύ δύσκολο να συμβάλει στο να μετασχηματισθεί ένα κράτος που ανήκει στα Δυτικά Βαλκάνια, όπου το καθεστώς ήταν και είναι άμεσα συνυφασμένο με την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων (Bieber, andTzifakis, 2019).

Σε μια απόπειρα συγκριτικής ανάλυσης , και στις δύο χώρες υπάρχει μεγάλη διάρκεια της προενταξιακής περιόδου, χωρίς να υφίσταται η απαραίτητη βούληση.

Παρατηρείται μια στασιμότητα στις προενταξιακές διαδικασίες και με τις δύο χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Τα δύο κράτη έχουν κοινό παρονομαστή που δεν τους επιτρέπει να εξελίξουν περαιτέρω τις μεταρρυθμίσεις τους καθώς τα κοινοβούλια και των δύο κρατών δεν έχουν θεσμική ανεξαρτησία και τα κυβερνώντα κόμματα λειτουργούν με βάση πολιτικές και ατομικές σκοπιμότητες στην διακυβέρνηση της χώρας. Κοινή βάση στα δύο κράτη αποτελεί ότι το σύνολο των πολιτικών και θεσμικών αγκυλώσεων που επικρατούν στη χώρα είναι αποτέλεσμα της παρελθοντικής κομμουνιστικής περιόδου. Η επικράτηση μιας ανελεύθερης πολιτικής καθώς και το γεγονός ότι έχει τελικά σχηματιστεί ένα ανταγωνιστικό ημιαπολυταρχικό καθεστώς, έχουν ωθήσει το κράτος δικαίου στο να οπισθοδρομεί. Τόσο για την Αλβανία όσο και για την Σερβία οι εκθέσεις προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνουν τα συστημικά προβλήματα διαφθοράς στο δικαστικό σύστημα.

Συμπερασματικά και όσον αφορά την Αλβανία διαπιστώνεται η ύπαρξη πολλών διακυμάνσεων, ασυμμετριών, αστοχιών και στασιμότητας εξαιτίας των πολλών και διαφορετικών στοχεύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάθε θεσμικού της οργάνου καθώς και όλων των κρατών μελών της. Οι προϋποθέσεις για ένταξης φαίνεται πως έχουν αυστηροποιηθεί, ώστε εν τέλει να καταστεί σαφές εάν η χώρα έχει κατορθώσει να εμπεδώσει τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρουσιάζεται λοιπόν ιδιαίρον ενδιαφέρον καθώς η πορεία της θα μπορούσε να αποτελέσει ένδειξη του αν θα ήταν δυνατή η υιοθέτηση αξιών και ουσιαστικών δημοκρατικών αρχών, από κράτη που έχουν παρουσιάσει πολλές εκφάνσεις στον πολιτικό τομέα, από τον κομμουνισμό, ως το ημιαπολυταρχικό καθεστώς και το τυπικό νομιμοφανές δημοκρατικό. Η ίδια η Ένωση, εκμεταλλευόμενη τα πλεονεκτήματα της μετασχηματιστικής δύναμης δείχνει να κάνει και εκείνη την προσπάθειά της όμως ακόμα κανείς δεν είναι βέβαιος για το αποτέλεσμα.

Αυτή η χαμηλή ποιότητα που παρουσιάζει το αλβανικό κράτος δικαίου είναι αιτία πρόκλησης αντιδράσεων σχετικά με τον ενταξιακό βαθμό προόδου της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εξαιτίας αυτού δικαιολογείται η ύπαρξη αναθεώρησης της Μεθοδολογίας Διερεύνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το έτος 2020, όταν

αυστηροποιήθηκαν οι όροι ένταξης στην Ένωση και επιβλήθηκαν ακόμη πέντε προϋποθέσεις μόνο για την Αλβανία.

Επιπλέον, το γεγονός ότι ειδικά μέχρι το 2021 το αλβανικό κράτος δικαίου οπισθοχωρούσε και είχε βαλτώσει αναφορικά με τις διαδικασίες της πορεία; για ένταξη δεν είναι κατ' αποκλειστικότητα ευθύνη της χώρας αλλά φέρει μερίδιο ευθύνης και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση της οποίας το ενδιαφέρον στην ευρύτερη περιοχή σταδιακά μειωνόταν.

Άλλωστε εμπίπτει στη δική της αρμοδιότητα η τήρηση της διαδικασίας και η διατήρηση μιας σταθερής και εξελεγκτικής πορείας, τηρώντας παράλληλα κάθε διαδικασία και κάθε όρο, όπως προβλέπεται από τις μεθόδους και τις ελεγκτικές διαδικασίες που απορρέουν από τις συνθήκες. Έτσι διατηρείται ζωντανό και το ενδιαφέρον των πολιτών των χωρών που επιδιώκουν να ενταχθούν, να αναδιαρθρωθεί το κράτος τους εντός φιλελεύθερων δημοκρατικών θεμελίων και να χαράξουν τη δική τους πορεία με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα και αξίες.

Από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά που ειπώθηκαν είναι βέβαιο ότι η Σερβία είναι μια χώρα με μεγάλα προβλήματα στον τομέα του κράτους δικαίου. Η συνεχής αναβολή των μεταρρυθμίσεων σε αυτόν τον τομέα αποδείχθηκε κρίσιμη. Είναι με άλλα λόγια σαφές δείγμα για τις σερβικές αρχές ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις πριν από κάθε πιθανότητα περαιτέρω προσχώρησης.

Η προφανής έλλειψη προόδου στη βελτίωση των εκλογικών συνθηκών και της κατάστασης της δημοκρατίας θέτει υπό αμφισβήτηση αφοσίωση της κυβέρνησης στην ένταξη στην ΕΕ. Επιπλέον, η προθυμία της ίδιας της ΕΕ να επιβραβεύσει και να χαιρετίσει την επίσημη πρόοδο ακόμη και όταν δεν υπήρχε ουσιαστική πρόοδος καταδεικνύει ότι η λογική της κυβέρνησης ήταν ορθή. Η ΕΕ επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στα θετικά βήματα που χαράσσει κάθε χώρα, κάνοντας τη διαδικασία διεύρυνσης να φαίνεται "ζωντανή", παρά να πιέσει τη σερβική κυβέρνηση να εκπληρώσει ουσιαστικά πολιτικά κριτήρια.

Υπό όρους, η συνταγματική μεταρρύθμιση είναι πράγματι ένα πολύτιμο με θετικό πρόσημο βήμα, από αυτά που αναμένει η ΕΕ και αντιπροσωπεύει μια αυθεντική βελτίωση του κράτους δικαίου.

Αυτό σημαίνει ότι, η ορθή εφαρμογή της συνταγματικής μεταρρύθμισης θα μπορούσε να επιφέρει σημαντικά θετικά αποτελέσματα στην πράξη. Το πρόβλημα, ωστόσο, είναι ότι οι επιπτώσεις αυτής της μεταρρύθμισης, όπως και άλλων μεταρρυθμίσεων που αναμένεται να θεσπίσει η κυβέρνηση αυτή την περίοδο, θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούλησή της και όχι από το κείμενο των εγκριθέντων εγγράφων. Αυτό είναι, ωστόσο, ένα ζήτημα στην περιοχή όπου σημειώθηκε μάλλον μια γενικότερη οπισθοδρόμηση παρά πρόοδος το τελευταίο χρονικό διάστημα. Η δημοκρατία και οι εκλογικές συνθήκες συνέχισαν να επιδεινώνονται παρά τη δηλωτική αφοσίωση της κυβέρνησης στη διαδικασία.

Συγκεκριμένα, το 2021, η Ευρωπαϊκή Ένωση περιέγραψε ως περιορισμένη την πρόοδο σε αυτόν τον τομέα. Επιπρόσθετα οι υποθέσεις διαφθοράς σε κλιμάκια υψηλού επιπέδου συνέχισαν επίσης να περιορίζονται ενώ τα φαινόμενα διαφθοράς συνέχισαν να πολλαπλασιάζονται.

Την ίδια περίπου ώρα που ψηφίζονταν οι συνταγματικές τροποποιήσεις και άνοιγε νέο παράθυρο προς την εμπέδωση του κράτους δικαίου, η ωμή βία, η προπαγάνδα της αστυνομίας και των μέσων ενημέρωσης έκανε την εμφάνισή της εναντίον ειρηνικών περιβαλλοντικών διαδηλωτών σε όλη τη Σερβία.

Με την πάροδο του χρόνου, η Ευρωπαϊκή Ένωση, με όλα της τα μέσα, πρέπει να διασφαλίσει την παρακολούθηση της ποιοτικής προόδου στο κράτος δικαίου και να δώσει προτεραιότητα στις μεταρρυθμίσεις προκειμένου να υποκινήσει την κυβέρνηση της Σερβίας να προσεγγίσει ουσιαστικά ανάλογες μεταρρυθμίσεις στο μέλλον. Η ΕΕ εξακολουθεί να διαθέτει ορισμένους μηχανισμούς που θα μπορούσαν να ασκήσουν σημαντική επίρεια στην κατάσταση.

Δεδομένου ότι η ΕΕ εξακολουθεί αποτελεί τον μεγαλύτερο δωρητή ξένης βοήθειας και σημαντικό συντελεστή επενδύσεων στη Σερβία, αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για την άσκηση πρόσθετης πίεσης στις κυβερνώντες ελίτ προκειμένου να

ανασηματιστεί η κατάσταση του κράτους δικαίου. Αυτή η προϋπόθεση, η οποία υπάρχει σε κάποιο βαθμό, είναι ίσως ο πιο ορθός τρόπος για να ταλαντευθούν οι πολιτικές θέσεις στη Σερβία και να γαλουχηθούν με τα δημοκρατικά ιδεώδη.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να φέρει στο φως τον αληθινό χαρακτήρα των σημερινών πολιτικών ελίτ και να δείξει την ετοιμότητά τους για μεταρρυθμίσεις. Θα πρέπει λοιπόν να εισαχθούν οι απαραίτητες αλλαγές στην καθημερινή πολιτική ζωή ή να απομακρυνθούν εντελώς από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Καταληκτικά, επισημαίνεται ότι χρέος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η εξακολούθηση της διαδικασίας για να ενταχθούν σε αυτή οι χώρες που ανήκουν στα Δυτικά Βαλκάνια και ειδικότερα η Αλβανία και η Σερβία που αφορούν τη συγκεκριμένη εργασία.

Απαιτείται να ενισχυθεί ο μηχανισμός που προωθεί μεταρρυθμίσεις σε σχέση με το κράτος δικαίου, να στηρίζονται εμπράκτως οι πολίτες και η ανεξαρτησία των μέσων, να προωθείται η αιρεσιμότητα και να ενισχύονται οι διαδικασίες μέσω των οποίων παρακολουθούνται τα επιτελούμενα έργα και παρουσιάζονται τα σχετικά στοιχεία με στόχο την περαιτέρω και ουσιαστική βελτίωση του κράτους δικαίου.

Κύριο κοινό σημείο των δύο χωρών αποτελεί ότι με απώτερο στόχο την ευρωπαϊκή ένταξη υιοθέτησαν μια σειρά από μεταρρυθμίσεις στο επίπεδο του κράτους δικαίου. Και στην Σερβία και την Αλβανία κοινό πρόβλημα είναι οι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις που δέχεται το δικαστικό σώμα. Στην Σερβία για παράδειγμα δικαστές ζήτησαν να αποχωρήσουν από την εκδίκαση υποθέσεων που αφορούσαν τοπικούς πολιτικούς λόγω απειλών που δέχτηκαν.

Και τα δύο κράτη πρέπει να εστιάσουν στις αλλαγές που πρέπει να κάνουν για μια ανεξάρτητη και αυτόνομη δικαστική εξουσία. Επιπλέον και στις δύο χώρες υπάρχουν καθυστερήσεις στην εκδίκαση υποθέσεων λόγω έλλειψης νέων πρακτικών δικαστικής οργάνωσης (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, 2016). Επομένως, εάν καταπολεμηθεί το ζήτημα αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης, μιας αυτόνομης δικαιοσύνης ως βάση της δημοκρατίας, θα αναβαθμιστεί σημαντικά η ποιότητα του κράτους με θετική αντανάκλαση και στους άλλους τομείς. Επίσης και στις δύο χώρες έχει τονιστεί το ζήτημα ενίσχυσης της εκπαίδευσης των δικαστών.

Αναφορικά με το επίπεδο ελευθερίας στα ΜΜΕ η Σερβία βρίσκεται σε οπισθοχώρηση και παρουσιάζει πιο έντονα προβλήματα πολιτικής επιρροής σε σχέση με την Αλβανία, με βασική ανησυχία τις απειλές που δέχονται οι δημοσιογράφοι. Τέλος, το κοινό μοτίβο που παρατηρείται και στις δύο χώρες στα ΜΜΕ είναι ότι και στα δύο κράτη εξωτερικοί δρώντες επιθυμούν μέσω της παραπληροφόρησης να αυξήσουν την επιρροή τους με σκοπό την απομάκρυνση από τα ιδεώδη της ΕΕ. Οι κυβερνήσεις και των δύο κρατών ειδικά μετά την πανδημία επιδίδονται στο να ελέγχουν τα ΜΜΕ και τις ειδήσεις αυτών όλο και περισσότερο.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική

Δυτικά Βαλκάνια - Περιφερειακή Πολιτική. (2021).<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/periferiaki-politiki/dytika-valkania.html>

Εθνος. (2020, June 22). Σερβία: Σαρωτική νίκη με 63% των ψήφων το κόμμα του Αλεξάνταρ Βούτσιτς.

<https://www.ethnos.gr/World/article/111704/serbiasarotikhnikhme6325tonpshfontokommatoyalexantarboysits>

Εξωτερικές Σχέσεις – Διεύρυνση Ε.Ε. (2023). Μια επιτυχημένη πολιτική: Σερβία.

<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-sheseis-dievrsini.html?page=3>

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο - Ειδική Έκθεση. (2022). Ενωσιακή Στήριξη για το κράτος δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια: παρά τις προσπάθειες, εξακολουθούν να υπάρχουν θεμελιώδη προβλήματα, αναρτημένη στην ιστοσελίδα

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_01/SR_ROL-Balkans_EL.pdf

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/albania-report-2022_en

<https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Serbia%20Report%202022.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή — τι κάνει | Ευρωπαϊκή Ένωση. (n.d.). European Union.

https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-commission_el

Μαυροδημητράκης, Γ. (2019), Τα Δυτικά Βαλκάνια είναι το νέο στοίχημα της ΕΕ, Foreign Affairs. The Hellenic

Edition <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72251/georgios-mayrodimitrakis/ta-dytika-balkania-einai-to-neo-stoixima-tis-ee>

Ντούσκας, Γ. (2019). *Η πορεία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς: δέκα χρόνια μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και πέντε μετά την απόδοση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην ΕΕ*, ProJustitia, τ.2, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>

Σταθάτος, Σ. (2001). *Η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος της Ελλάδας*. Αθήνα: Ποταμός. ISBN: 9789607563491

Χρυσομάλλης, Μ.Δ.(2015). *Η αρχή του Κράτους Δικαίου έννομη τάξη της ΕΕ*, <https://law.duth.gr>

Χρυσομάλλης, Μ.Δ.(2018). *Η αρχή του Κράτους Δικαίου στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. ΝομικήΒιβλιοθήκη.

Μαυροδημητράκης, Γ. (2019). *Τα Δυτικά Βαλκάνια είναι το νέο στοιχείο της ΕΕ*, *Foreign Affairs*. TheHellenicEdition, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72251/georgios-mayrodimitrakis/ta-dytikabalkania-einai-to-neo-stoixima-tis-ee>

Ντούσκας, Γιώργος (2019), *Η πορεία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς: δέκα χρόνια μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και πέντε μετά την απόδοση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην ΕΕ*, ProJustitia, τ.2, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>.

Ξενόγλωσση

Article,(2012).*Constitution of the Republic of Serbia, Official Gazette of the RS No. 98/2006*<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/74694/119555/F838981147/SRB74694%20Eng.pdf>

Armakolas, Ioannis and Triantafyllou, Giorgos. (2017).*Greece and EU enlargement to the Western Balkans: understanding an ambivalent relationship, Southeast European and Black Sea Studies*
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683857.2017.1407399>

Article 19 (2022).*Albania: Media freedom in decline due to lack of pluralism and transparency.* Διαθέσιμο στο: <https://www.article19.org/resources/albania-media-freedom-in-decline/>

Associated Press. (2022, January 16).*Serbia Votes in Referendum on Constitutional Changes. US News & World Report.*<https://www.usnews.com/news/business/articles/2022-01-16/serbia-votes-in-referendum-on-constitutional-changes>

Bianku,(2017), Ledi: Albania – Some Exceptional Extraordinary Measures, VerfBlog, <https://verfassungsblog.de/albania-some-exceptional-extraordinary-measures>

Bieber, Florian. (2020).*The rise of authoritarianism in the Western Balkans, Cham: Palgrave Pivot*<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/soeu-2021-2008/html>

Bieber, F., & Tzifakis, N. (Eds.). (2019). *The Western Balkans in the World: Linkages and Relations with Non-Western Countries* (1st ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429243349>

Camaj, L. (2016b). *Governments' Uses and Misuses of Freedom of Information Laws in Emerging European Democracies. Journalism & Mass Communication Quarterly.* <https://doi.org/10.1177/1077699015610073>

Country report. (2022). Albania. Research Project Report. Issue - June 2022. <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/74680>

Denti, D., (2014.)*The Europeanisation of candidate countries: the case for a shift to the concept of EU member-state building, Contemporary Southeastern Europe, 1(1), 9-32,*http://www.contemporarysee.org/sites/default/files/papers/Denti_The_Europeanisation_of_candidate_countries.pdf.

Danas, (2017), “Sudije i tužiocinapustilikonsultacije o izmenamaUstava”, 30 October 2017, Διαθέσιμοστο"<https://www.danas.rs/vesti/drustvo/sudije-i-tuzioci-napustili-konsultacije-o-izmenama-ustava/>"

EMA. (2011).*POLICY STUDY OCTOBER 2011- 12 key priorities for Albania: Where do we stand? European Movement Albania (EMA).* Διαθέσιμοστο: <http://em-al.org/en/policy-study-12-key-priorities-for-albania-where-do-we-stand/>
Προσπελάστηκε: 24/04/2023

Europe Western Balkans. (2020). Albania. Διαθέσιμοστο: <https://europeanwesternbalkans.com/albania/> Προσπελάστηκε: 24/04/2023

European Commission. (2022).*COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: Albania 2022 Report.* Brussels, 12.10.2022, SWD(2022) 332 final. <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf>

European Commission. (2023). Albania. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR).* Διαθέσιμοστο: <https://neighbourhood->

enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/albania_el. Προσπελάστηκε:
24/04/2023

European Council. (2014β).*EUROPEAN COUNCIL 26/27 JUNE 2014 CONCLUSIONS.* EUCO 79/14. CO EUR 4 CONCL 2. Διαθέσιμο στο:
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-79-2014-INIT/en/pdf> .
Προσπελάστηκε: 24/04/2023

European Council (2016). *Albania Constitution: Opinion No. 868 / 2016. CDL-REF(2016)064.* Strasbourg, 17 November 2016. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). Διαθέσιμο στο:
[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)064-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)064-e)

European Council (2018).*ENLARGEMENT AND STABILISATION AND ASSOCIATION PROCESS* – Council conclusions. Brussels, 26 June 2018 (OR. en).
Προσπελάστηκε: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10555-2018-INIT/en/pdf>

European Council (2023).*Albania applied for EU membership in April 2009 and was granted EU candidate status in June 2014.* Council of the European Union.
Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/albania>

European Parliament (2020).*Report on Albania. European Parliament resolution of 29 November 2018 on the 2018 Commission Report on Albania* 2018/2147(INI)(2020/C 363/21). Official Journal of The European Union. C 363/146. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018IP0481>.

European Union External Action (2017).*Most frequently asked questions on the International Monitoring Operation (IMO).* Press and information team of the Delegation to Albania: 08.02.2017. Διαθέσιμο στο:

https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/most-frequently-asked-questions-international-monitoring-operation-imo_en?s=214

Graziano, Paolo and Vink Maarten P. (2013) *Europeanization: Concept Theory and Methods*, Research Gate In book: *The Member States of the European Union*, Edition: Second Edition, Chapter:2, Publisher: Oxford University Press, Editors: Simon Bulmer, Christian Lesquene, pp.31-54

Gkliati, M., Kilpatrick, J. (2021). *Frontex cooperation with third countries: examining the human rights implications*. *Forced Migration Review*, 68, pp. 16
<https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/externalisation/gkliati-kilpatrick.pdf>

IMO. (2017). *Most frequently asked questions on the International Monitoring Operation (IMO)*. Press and information team of the Delegation to Albania, Tirana, Albania. Διαθέσιμο στο: https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/most-frequently-asked-questions-international-monitoring-operation-imo_en?s=214

IMO. (2022). *International Monitoring Operation. Relations with the EU. Strategic Communications*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/international-monitoring-operation_en?s=214

Kaeding, M., Milenković, M. (2023). *Candidate Countries' Engagement with European Union Agencies - Alternative Modes of EU Integration?* *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1080/19448953.2023.2167349>

Leka, A., Ndoj, E. (2022). *The Relationship Between Corruption and Organized Crime in Albania*. *Multidisciplinary Research Journal "Olcinium"*. Volume 10. Nr. 2 (2022): April. ISSN 2661-2674 <https://portal.issn.org/resource/ISSN/2661-2674>

Mazelliu, A., & Mitllari, L. (2022). Albanian Justice Reform in the Framework of the EU Accession Process. *Regional Law Review*, 2022, 71-86. DOI: <https://doi.org/10.56461/iup-rlrc.2022.3.ch4>

Mendelski, M., (2015), “The EU’s pathological power: The failure of external rule of law promotion in South Eastern Europe” *Southeastern Europe* 39(3): 318–346.

Mendelski, M., (2016), Europeanisation and the Rule of Law: Towards a Pathological Turn, *Southeastern Europe* 40, 346-384

OSCE. (1977). Helsinki Final Act. Conference on Security and Co-Operation in Europe. FINAL ACT Organization for Security and Co-Operation in Europe. Διαθέσιμο στο: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>

Popović, D. (2021). Rule of Law and Justice – Case Serbia. <https://www.oegfe.at/wp-content/uploads/2000/12/PB-132021.pdf>

Press corner. (2022). European Commission - European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_22_6089

Poni, M. (2022). Social Policy Reform in Albania Stuck in Transition. *STUDIA UBB SOCIOLOGIA*, 67 (LXVII), 1, 2022, pp. 85-100. DOI: 10.2478/subbs-2022-0004

Rama, B. (2022). Albania and its way to the European Union. The Students' Views on The European Integration of the Western Balkans Region. Maribor: ISCOMET Institute for Ethnic and Regional Studies. pp. 90-102. ISBN 978-961-6602-13-6. COBISS.SI-ID 104561923

Tzifakis, N. (2020). The Western Balkans during the pandemic: Democracy and rule of law in quarantine? *European View*, 19(2), 197–205. <https://doi.org/10.1177/1781685820963333>

Voko, K., Likmeta, B. (2022). *Monitoring media pluralism in the digital era : application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania,*

Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia and Turkey in the year 2021.

<https://cadmus.eui.eu/handle/1814/74701>

Venice Commission. (2021). Serbia Urgent Opinion No. 1067/2021 on the Revised Draft Constitutional Amendments on the Judiciary, 24 November 21,

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2021\)019-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2021)019-e)